

”Kansalaisyhteiskunnan teoria, tutkimus ja käytäntö”

TYÖRYHMÄABSTRAKTIT

1. Muuttuva toimintaympäristö, aktiivinen kansalaisuus ja kaikkien oikeus osallistua
2. Kansalaistoiminnan tutkimus, kehittäminen ja arviointi korkeakoulujen ja järjestöjen yhteistyössä
3. Media ja kansalaisyhteiskunta
4. Vapaaehtoistoiminnan muutos – haasteet ja mahdollisuudet
5. Ikääntyvä kansalaisyhteiskunta
6. Lasten ja nuorten kunta
7. Vaikuttavuutta alueellisesti – järjestöjen uudet yhteistyömuodot
9. Vertaistoiminta
10. Osallistuvan teatterin, taiteen ja median muodot
11. ’Demokratiaa toisin sanoen. Mikä on kansalaistoiminnan rooli diskurssiivisissa demokratiamalleissa?’
12. Luokkasessio I
13. Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan erityispiirteet

I MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ, AKTIIVINEN KANSALAIKUUS JA KAIKKIEN OIKEUS OSALLISTUA

Milla Ilonen, projektisihteeri
Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
p. 044 722 9355, milla.ilonen@alli.fi

Yhdenvertaisuus järjestöjen nuorisotyössä

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n Järjestöjen monikulttuurisuus- ja vähemmistötyön arviointihankkeessa selvitimme syksyllä 2008 sähköisellä lomakekyselyllä nuorisotyötä tekevien järjestöjen yhdenvertaisuuden ja vähemmistönuorisotyön nykytilaa: hyväksi koettuja käytäntöjä, haasteita ja mahdollisia osallistumisen esteitä. Kiinnostuksemme kohdistui yhdenvertaisuuden toteutumiseen järjestöissä, eri tavoin vammaisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemukset erityisesti huomioiden. Jäsenjärjestökyselyn 46 vastauksessa mainitaan toistuvasti riittävien resurssien ja tiedon puute, mutta myös järjestön halu olla kaikille avoin ja saavutettava.

Arviointihankkeen laadullinen aineisto koostuu kolmesta 18–29-vuotiaiden liikuntavammaisten, näkövammaisten ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten ryhmähaastattelusta sekä transvestiitiksi itsensä identifioivan nuoren yksilöhaastattelusta. Haastatellut nuoret löytävät usein samanhenkisiä vertaisia toimiessaan aktiivisesti Nuorisoyhteistyö Seitissä (viiden liikuntavammajärjestön yhteistoimintaa) ja Setassa, mutta esittävät toiveen *”että vois olla siellä missä ne muutkin”*.

Kuoroharrastus antaa näkövammaiselle Sadulle henkistä hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa. Osallistuminen tavalliseen aerobic-ryhmään johtaa puolestaan endorfiinihumalaan: *”Niille näkeville on tärkeää, et näyttää hyvältä, mut mä teen siellä sillain kun mua huvittaa.”* Pyörätuolilla liikkuvan Larin osallistuminen nuorisotoimintaan estyy, kun nuorisotalolla vastassa odottaa *”itsemurhavehje”*, liian jyrkäksi rakennettu *”tappoluiska”*. Homoseksuaalit nuoret naiset kokevat, että hyväksyvä ilmapiiri ja oikeus olla omana itsenä ovat tärkeimpiä edellytyksiä osallistumiselle.

Arviointihankkeen tutkimusraportti julkaistaan helmikuussa 2009. Tavoitteena on yhdenvertaisuuteen pyrkivien käytäntöjen jakaminen ja erilaisuudelle myönteisen asenneilmapiirin vahvistaminen.

Erkki Nuutinen
Kindantie 3 F 3, 81200 Eno
p. 040 870 1350, yliopisto.erkkinuu@elisanet.fi

Syrjinnän kokemukset akateemisissa ja työttömien ryhmissä. Tutkimus yhdenvertaisuuden loukkausten ja häirinnän kokemuksista, syistä ja vaikutuksista.

Suoritin Joensuun yliopiston tasa-arvoneuvottelukunnalle yhdenvertaisuusselvityksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman pohjaksi. Tarkoituksena oli tutkia eksploratiivisen esitutkimuksen luonteisesti ja grounded-metodia mukaillen mahdollisten syrjintäongelmien ilmenemistä. Siten olisi mahdollista suunnitella tarvittavia interventioita, joilla yhdenvertaisuuden toteutumista voitaisiin parantaa.

Joensuun yliopistossa ei esiinny syrjintää merkittävää määrää. Kysymys on marginaalisesta ilmiöstä. Tosin yhdenvertaisuusselvityksen metodia ei valittukaan niin, että otettaisiin kantaa yleisyyteen. Tutkimuksen tuloksena on, että yliopistoväen kokema yhdenvertaisuusongelmien kenttä jakautuu kahteen osaan.

Ensinnäkin yhdenvertaisuuden ongelmaksi mielletään työhön kytkeytyvät ilmapiiriongelmat, jotka johtuvat ilmeisesti työpaikan sisäisestä kilpailusta. Kilpailua käydään asemista. Toinen osa muodostuu yhdenvertaisuuslainkin esille tuomista ongelmista. Niitä ovat Joensuun yliopistossa ikäsyrjintä, kilpailuun kytkeytyvä häirintä, naisten kokemat sukupuolisidonnaiset ongelmat kuten äitiyslomien diskriminointi, ja vähäisemmässä määrin kieliongelmat sekä vammaisuuteen liittyneet ennakkoluulot ja rakennusten liikkumista vaikeuttavat esteet. Ulkomaalaisten kokemaa rasismia ei tullut esille. Ulkomaalaistaustaisten ongelma on suomen kielen taidon niukkuus, joka estää täysipainoista integroitumista yhteisöön. Myöskään sukupuoliseen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvää syrjintää ei tullut mainittavasti esille.

Jatkan yhdenvertaisuustutkimusta jatko-opintoina. Toinen tutkimukseen osallistuva ryhmä on työttömien toimintajärjestöjen jäsenet eli työttöminä olleet. Tarkoituksena on tutkia heidän kokemaansa syrjintää. Erona ensimmäisen ryhmän tutkimusotteeseen on, että yliopistolla kysyttiin myös mielipiteitä, kun työttömiltä kysytään vain selkeitä kokemuksia. Kyselylomakkeessa on myös avoimen olosuhteiden kuvailun mahdollistavia kysymyksiä, kuten yliopistonkin toteutuksessa. Esittelen yliopiston tuloksia ja tutkimuksen etenemistä.

Tuija Koponen
Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry.
Hämeenkatu 25 A 3. krs., 33200 Tampere
p. 050 414 4577, tuija.koponen@omaiset-tampere.fi

Vertaistoiminta ja vertaisryhmät Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry:ssä

Vertainen tarkoittaa omaisyhdistysten kontekstissa henkilöä, joka on mielenterveyden häiriöstä kärsivän omainen tai läheinen. Vertaistoiminta on ollut Omaisyhdistyksen toiminnan lähtökohtana, nykyisiä vertaistoimintamuotoja ovat esimerkiksi omaisneuvonta, ryhmät, virkistystoiminta, kurssit, omais-, runo- ja toimintakahvilat sekä tukihenkilötoiminta. Mielenterveyspotilaiden omaisten tuen tarpeen erityispiirteitä ovat esimerkiksi psyykkiseen sairauteen liittyvät syyllisyyden, häpeän ja vihan tunteet, joita voi olla vaikea käsitellä henkilöiden kanssa, joita asia ei kosketa.

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry:n Vertaistuki omaisryhmissä – tutkimusprojektin laadullisessa osiossa tutkitaan neljää videoitua vertaisryhmää. Tutkimusryhmät eroavat toisistaan ryhmän rakenteen ja ohjaajan statuksen suhteen. Kahdessa tutkimukseen kuuluvassa ryhmässä ryhmän rakenne on tiukan strukturoitu ja ohjaajina toimivat ammattilaiset. Kaksi tutkimusryhmää on avoimia keskusteluryhmiä ilman erityistä teemaa ja ohjaajat niissä ovat vertaisia.

Ryhmän tiukka strukturi ja teemoittelu voi tukahduttaa ja pahimmillaan rajata omaisten välisen merkityksellisen keskustelun pois. Vertaisryhmissä ei ilman muuta toteudu osallistujien keskinäinen tai ohjaajien ja ryhmäläisten välinen tasa-arvo. Hyvälle vertaiskokemukselle voidaan tarvita useampia

samanlaisuutta määrittävää tekijöitä. Puheenvuorossani kerron lyhyesti Vertaistuki omaisryhmissä tutkimuksesta sekä kuvailen omaisten erilaisia positioita ja niiden vaihtelua vertaisryhmässä ja mahdollisesti jonkin position/ identiteetin vahvistumista.

Anniina Lavikainen

Tutkija/Kuuloliitto ry

anniina.lavikainen@kuulonhuoltoliitto.fi

Vammaisten ja vammaisjärjestöjen osallisuus vammaisuuden tutkimuksessa – esimerkkinä EuRADE-projekti

Vammaiset on pitkään nähty yhteiskunnassa sosiaalihuollon ja hyväntekeväisyyden kohteena. Perinteinen ajattelutapa vammaisuudesta on vaikuttanut ja näkynyt myös vammaistutkimuksessa. Sitä on pitkään tehty hyvin yksilölähtöisesti, esimerkiksi selvittäen mitä ongelmia yksilön vamma hänelle arjessa toimissa aiheuttaa sekä mitä korjaavia toimia yksilön tukemiseksi voidaan tehdä. Vammaisuutta koskeva paradigma on vähitellen muuttumassa. Vammaisuuden sosiaalinen malli ja ihmisoikeusnäkökulma ovat nousseet kyseenalaistamaan perinteistä näkemystä vammaisuudesta. Vammaisuuden tutkimusta on alettu tekemään näkökulmasta, joka kiinnittää huomiota niihin fyysisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin esteisiin, jotka vammauttavat osan ihmisistä sekä vammaisten kohtaamaan syrjintään ja sen eri muotoihin. Suomessa vammais- tai vammaisuudentutkimusta tehdään kuitenkin tällä hetkelläkin vielä hajanaisesti sekä määrällisesti vähän.

Kuuloliitolla on ollut mahdollisuus osallistua EuRADE-projektiin, jonka tarkoituksena on lisätä vammaisjärjestöjen eli kansalaisyhteiskunnan kykyä tutkimuksen tekemiseen sekä aktiiviseen tutkimusyhteistyöhön akateemisen maailman kanssa. Projektissa on selvitetty vammaisjärjestöjen näkemyksiä tulevaisuuden vammaisuuden tutkimuksen tärkeistä aiheista sekä ajatuksia yhteistyöstä yliopistojen kanssa. EuRADE -kyselyn perusteella vammaisjärjestöt ovat hyvin kiinnostuneita tulevaisuuden vammaisuuden tutkimuksesta, ja niillä on kykyjä tutkimuksen tekemiseen ja yhteistyökumppanina toimimiseen. Kuitenkin vammaisjärjestöiltä puuttuu monesti riittävät resurssit oman tutkimuksen tekemiseen. Vammaisjärjestöt kokevat yhteistyön akateemisen maailman kanssa olennaiseksi, mutta ovat myös sitä mieltä, ettei akateemisella maailmalla ole riittävää käsitystä siitä, mitkä ovat vammaisten kannalta olennaisia tutkimusaiheita.

EuRADE- projektiin on kuulunut lisäksi vammaisjärjestöjen edustajille järjestetty sosiaalisen vammaistutkimuksen kesäkoulu Leedsissä, jonka aikana vammaisjärjestöjen edustajat saivat opetusta vammaisuuden tutkimuksesta sekä pääsivät kehittämään omaa tutkimusprojekti-ideaa. Tutkimusprojekti-idean kehittämistä on tuettu vammaisuuden tutkimuksen menetelmien etäopinnoilla. Projektissa on tarkoitus selvittää löytyisikö kehitetyille tutkimusprojekti-ideoille kumppaneita akateemisesta maailmasta sekä käynnistää vuoropuhelu vammaisjärjestöjen sekä yliopistojen ja korkeakoulujen välillä.

Kuuloliitto pitää EuRADE-projektia erittäin hyvänä ja tervetulleena vammaisten ja vammaisjärjestöjen näkökulmasta. Projektissa vammaisten osallisuus on aitoa osallisuutta, eli vammaiset eivät ole projektin kohteita, vaan aktiivisia, osallisia subjekteja projektissa. Kuuloliitto on EuRADE-projektin kautta saanut paljon arvokasta tietoa vammaisuuden tutkimuksesta, jota se voi soveltaa myös muuhun toimintaansaakin (esimerkiksi osallistavat toimintamenetelmät). Suomeenkin kaivattaisiin lisää yhteistyötä vammaisjärjestöjen ja akateemisen maailman välille sekä lisäresursseja monipuoliseen vammaisuuden tutkimukseen.

II KANSALAISTOIMINNAN TUTKIMUS, KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI KORKEAKOULUJEN JA JÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖSSÄ

Marja Vuorinen

Järjestöpäällikkö, PsL, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto

p. 050 412 1913, marja.vuorinen@stkl.fi

Järjestöbarometri järjestöjen tutkimuksen välineenä

Järjestöbarometri on Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitossa kehitetty väline systemaattisen ja vertailukelpoisen tiedon tuottamiseksi sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Ensimmäinen Järjestöbarometri ilmestyi vuonna 2006 ja tämän jälkeen seuraavat barometrit ovat ilmestyneet vuosina 2007 ja 2008. Ensimmäistä barometriä edelsivät vuosina 2004 ja 2005 ilmestyneet tutkimukset, joissa tutkimusvälineistö oli kehitteillä.

Sosiaali- ja terveysalan järjestökenttä muodostuu heterogeenisestä joukosta rekisteröityjä yhdistyksiä, joista osa on suuria liittomuotoisia järjestöjä, osa säätiömuotoisia toimijoita. Valtaosa sosiaali- ja terveysalan järjestöistä on varsin pieniä paikallisia yhdistyksiä, joista suurin osa toimii pelkin vapaaehtoisvoimin. Valtakunnallisia järjestöjä on noin 200. Niistä suurimmat työllistävät yli 1 000 henkeä, tuottavat monipuolisia palveluja ja toimivat kymmenien miljoonien eurojen vuotuisilla budjeteilla. Uusia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä rekisteröidään vuosittain noin 150. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kenttä on varsin järjestäytyneet ja arviolta yli 80 prosenttia yhdistyksistä on liittynyt jäseneksi johonkin valtakunnalliseen liittoon.

Järjestöbarometri on tutkimusvälineistö, jonka tavoitteena on tuottaa ajantasaista, systemaattista ja vertailukelpoista tietoa sosiaali- ja terveysjärjestökentästä niin valtakunnallisella, paikallisella kuin alueellisella tasolla. Järjestöbarometriä tavoitteena on kuvata ja analysoida järjestöjen toimintaa, osallistujaprofiilia, resursseja ja roolia sekä suhdetta muihin toimijoihin sekä seurata kentän muutoksia. Järjestöbarometrin kehittämisen taustalla on tarve saada ajantasaista, käytännönläheistä ja vertailukelpoista tietoa sekä järjestöjen oman kehittämistyön tueksi että muille alan toimijoille, etenkin julkishallinnolle ja alan opiskelijoille.

Nimestään huolimatta Järjestöbarometri ei ole pelkkä barometri, vaan laajempi tutkimusvälineistö, joka muodostuu yhdeltä osaltaan valtakunnallisten järjestöjen johdolle ja niiden alueellisille työntekijöille tehtävistä kyselytutkimuksista. Näiden ryhmien osalta kyseessä on kokonaisaineisto, jossa vastaajina ovat kaikki em. toimihenkilöt. Näiden kahden vastaajaryhmän lisäksi kolmannen kyselyaineiston vastaajaryhmän muodostavat paikalliset yhdistykset. Valtakunnallisten liittojen paikallisista jäsenyhdistyksistä on muodostettu yli 2 000 yhdistyksen otos, jolle suunnataan myös vuosittainen kyselytutkimus. Vuonna 2008 paikallisyhdistysten vastausprosentti oli yli 50 %. Tilasto- ja rekisteriaineistot muodostuvat RAY:sta erikseen näitä barometrejä varten saatavista järjestöjen avustustiedoista ja järjestöjen palvelutuotannon osalta Stakesin yksityiset sosiaalipalvelut – tilastoista. Lisäksi raportoidaan yhdistysrekisteriin vuosittain rekisteröitävät uudet alan yhdistykset.

Järjestöbarometreissa raportoidaan säännöllisesti toistuvia pysyviä teemoja sekä vuosittain vaihtuvia erityisteemoja. Erityisteemoja varten on kerätty myös erillisiä aineistoja. Erityisteemoina ovat olleet esimerkiksi järjestöjen kuntoutuspalvelut ja vapaaehtoistoiminta. Monet yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat tällä hetkellä järjestöjen toimintaedellytyksiin. Muun muassa järjestöjen palvelutoiminnassa ja niiden rahoitus pohjassa on tapahtumassa muutoksia. Ajantasaisen käytännönläheisen ja sovellettavan tiedon tuottaminen on tullut aiempaa tärkeämmäksi. Järjestöbarometriä pyritään kehittämään jatkossakin tiiviissä vuoropuhelussa ja palautetta hyödyntäen yhdessä koko järjestökentän kanssa.

Heikki Parviainen

Terveyden edistämisen keskus (Tekry)/Finnish Centre for Health Promotion

Karjalankatu 2 C 63, 00520 Helsinki, Finland

p. +358 9 725 30365/gsm +358 45 657 6779, heikki.parviainen@tekry.fi, www.tekry.fi

Terveyden edistämisen barometri 2009

Terveyden edistämisen barometrin tavoitteena on luoda kokonaiskuva vallitsevasta terveyden edistämisen tilanteesta ja käytännöistä kunnissa ja järjestöissä. Siinä kartoitetaan poliittisten ja hallinnollisten toimenpiteiden sekä järjestötyön merkitystä terveyden edistämisen näkökulmasta.

Barometria on tehty vuodesta 1992 alkaen, vuonna 2006 julkaisun nimi muutettiin Terveysbarometrasta Terveiden edistämisen barometriksi. Vastausaineisto on toimitettu Yhteiskuntatieteelliseen tietokantaan, jolloin se on myös muiden kuin barometrin julkaisijan käytössä. Vuonna 2009 barometriin sisältyy kansalaiskysely, jossa kartoitetaan kuntalaisten näkemyksiä asuin ympäristön terveellisyydestä ja heidän omista mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa järjestötoimintaan sekä päätöksentekoon. Kyselyn tuloksia on tarkoitus peilata barometrin perusvastaajaryhmien, eli kunnanjohtajien ja terveydenhuollon johtotehtävissä toimivien, käsityksiin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä kunnissa.

Vuosittaisten asennekysymysten perusteella on mahdollista muodostaa kuva terveyden edistämistä ja ehkäisevää työtä koskevien asenteiden vaihtelusta. Barometrissa on myös kysytty vastaajien näkemyksiä kulloinkin ajankohtaisista asioista ja tarkasteltu tuloksia suhteessa toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin. Vuonna 2009 keskeisiä kunta-alalla ja terveyssektorilla tapahtuvia muutoksia ovat PARAS – hanke, kuntaliitokset ja terveyden edistämisen politiikkaohjelma. Ne tuottavat haasteita paitsi kunnille ja järjestöille, myös barometrin tekniselle toteutukselle ja tietojen vertailtavuudelle suhteessa aikaisempiin vuosiin. Asenneilmaston kartoittaminen voidaan näissä olosuhteissa nähdä jopa aiempaa tärkeämpänä.

Virpi Kuvaja-Köllner (Keijo Piirainen, Aija Kettunen, Kristiina Mannelin ja Joni Hokkanen)
Sosiaalitalouden tutkimuskeskus, DIAK, Huvilakatu 31, 76130 Pieksämäki
p. 040 - 820 67 61 , virpi.kuvaja-kollner@diak.fi

Järjestöjen vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen

Kuntatalouden kiristyessä kunnat joutuvat yhä enemmän miettimään avustustoiminnan kohdentamista. Sosiaalitalouden yksi kohde on vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi. Tässä tutkimus- ja kehittämishankkeessa kehitämme välineitä vaikutusten kannalta keskeisten toimintatavoitteiden määrittämiseksi, toiminnan kuvaamiseksi ja vaikutusten mittaamiseksi, jotta järjestöjen merkitys yhteiskunnalle ja rahoittajille tulisi näkyväksi. Tämä arviointi auttaa myös järjestöjä kehittämään omaa toimintaansa.

Tutkimuksen lähtökohtana on järjestökentän tarve saada todisteita rahoittajilleen toiminnan vaikutuksista ja parhaimmillaan vaikuttavuudesta. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä esimerkkijärjestöjen kanssa, jotka ovat EkoKuopio, Setlementti Puijola ja Kuopion Reumayhdistys.

EkoKuopio on yleishyödyllinen yhdistys, joka pyrkii toimintoillaan edistämään työllistymistä ja hyvinvointia. Keskeiset taloudelliset vaikutukset työllistämistä näkyvät kuntatalouden nettohyötynä ja työllistettyjen jatkopolkujen järjestämisenä. Yksilötasolla vaikutuksia nähdään elämänhallinnan ja hyvinvoinnin lisääntymisenä. Tutkimuksessa on hyödynnetty talous- ja tilastotietoja sekä tehty haastatteluja ja kyselyjä asianosaisille.

Kuopion Reumayhdistyksen toiminnan keskeiset vaikutukset syntyvät monipuolisen ja laajan liikuntatoiminnan ansiosta. Yhdistys täydentää julkisen sektorin jättämää palvelutuotannon aukkoa lukuisilla liikuntaryhmillään ja vertaistukitoiminnalla. Yhteiskunnalle voidaan laskea syntyvän säästöä Kuopion Reumayhdistyksen toiminnan ansiosta, koska toimintaan osallistuvat kokevat, että he tarvitsevat vähemmän hoitoja ja lääkäreitä yhdistyksen tarjoamien toimintojen vuoksi. Vaikuttavuuden tuloksia tarkasteltiin tilastojen ja talouslukujen lisäksi myös kyselytutkimuksella.

Setlementti Puijolan toiminnoista kohteena on asukastupa Kotikulma, jonka toiminta on syrjäytymistä ehkäisevää lähiötoimintaa. Kotikulman toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi on esimerkkitapauksista haasteellisin. Vaikutusten ja vaikuttavuuden sijaan voidaan lähinnä puhua toiminnan merkityksestä. Tähän mennessä toiminnan merkitystä on tutkittu laadullisesti sekä haastatteleamalla Kotikulmalla kävijöitä että sidosryhmiä.

Leea Paija

Chief of development, MA, Finnish Federation for Social Welfare and Health

leea.paija@stkl.fi

Nella Savolainen

Planning Officer, MsC, Finnish Centre for Health Promotion

nella.savolainen@health.fi

Strengthening the evaluation capacity of the Civil Society Organizations

The JÄRVI project was launched by the Finnish Centre for Health Promotion and the Finnish Federation for Social Welfare and Health in 2004. The main objectives of the project are a) to support Civil Society Organizations in evaluation and b) to test and develop practical evaluation tools.

There are 41 fully engaged organizations together training and learning about evaluation. They operate on various fields of activities and the resources, which they have or use, vary accordingly. The participating organizations are divided in six groups. Group 1 is interested in evaluating projects from planning to implementation. Group 2 is interested in integrating participants or target groups in evaluation. In the group 3 participants try to find good practices and methods to evaluate and improve networking. Group 4 focuses on evaluation at the local level where the organizations are often quite small and there is relatively great number of volunteers. Group 5 is interested in evaluation of external and internal communication processes. Group 6 combines the interest of the other groups (groups from 1 to 5). The organizations attempt to construct a model or a system that helps them to evaluate their activities as a whole.

The main focuses are collective learning process and participation of Civil Society Organizations. The process takes place mainly in workshops in years 2006-2008. The project will be finished in 2009. At the moment we have found out that Civil Society Organizations can surely use same kind of evaluation methods that are applied in public or private sector but the methods should be adjusted. There are also some specialities (e.g. voluntary work, empowerment etc.) in the work of these organizations, which are needed to evaluate in the special context. The collective learning process has started to raise awareness about evaluation among the pilot organizations. The main focus of JÄRVI project is on the self-assessment. The main challenge is to connect assessment with the daily work of the organizations.

Sanna Pasanen

Kehittäjä

VYÖHYKE- nuorisoalan osaamisyhteisöhanke

Humanistinen ammattikorkeakoulu, Joensuun kampus

Sanna.Pasanen@humak.fi

Toimijaverkostoista työelämälähtöistä koulutuksen kehittämistä

VYÖHYKE -nuorisoalan osaamisyhteisöhanke on Joensuun nuorisotoimen, Humanistisen ammattikorkeakoulun Joensuun kampuksen, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän Ammattiopisto Niittylahden ja nuorisoradio Oi FM:n yhteishanke, joka kehittää nuorisoalan osaamisrakenteita Pohjois-Karjalassa. ESR- rahoitteen hankkeen toimintakausi on 1.9.2008–31.12.2010.

VYÖHYKE -hankkeessa on kolme keskeistä nuorisoalan toimintalinjaa:

1. Luoda vahva alueellinen nuorisoalan osaamiskeskittymä Pohjois-Karjalaan
2. Kehittää raja-alueella tapahtuvaa nuoriso- ja monikulttuurisuustyötä koulutuksen, työelämän ja tutkimuksen yhteyksien kautta
3. Parantaa tiedotusta ja mediaosaamista sekä nuorten osallisuutta

Omassa esitelmässäni keskityn hankkeen kahteen ensimmäiseen tavoitteeseen. Hankkeen ensimmäisen tavoitteen alla luodaan Pohjois-Karjalan alueelle nuorisoalan palvelurakenteita kehittävä verkostomalli. Sen

tehtävänä on jalostaa erilaisia ideoita, toimintoja ja jakaa tietoa sekä osaamista. Verkosto toimii myös hankkeen toisen tavoitteen sateenvarjona. Tavoitteena on parantaa yhteyksiä ja vuorovaikutusta koulutuksen, työelämän ja tutkimuksen välillä. Näin pystytään uudistamaan koulutuksen ja työelämän yhteistyötä sekä vaikuttamaan koulutussisältöihin reaaliajassa.

Pekka Kaunismaa, HUMAK, Haapaveden kampus

Pekka.Kaunismaa@humak.fi

Kimmo Lind, HUMAK, Äänekosken kampus

Kimmo.Lind@humak.fi

Ammattikorkeakoulujen koulutuksen ja tk-työn suhteesta järjestyön kvalifikaatioihin

Esityksemme perustana hypoteesi, että järjestyön jäsentämistä leimaa kaksijakoisuus. Yhtäältä järjestyön osaaminen liittyy yleisiin tietoihin ja taitoihin, joiden tarpeet ovat jokseenkin samanlaisia riippumatta järjestyön toimialasta (generalismi). Toisaalta järjestyö perustuu osittain toimialakohtaiseen erityisosaamiseen (substanssit). Tarkastelemme tämän kaksinaisuuden ilmenemistä järjestyön rekrytointitarpeissa pienen empiirisen aineiston kautta.

Järjestyön kaksijakoisuudesta seuraa haasteita ja mahdollisuuksia. Korkeakoulujen tutkintoja ja niiden sisältöjä sekä muita koulutustuotteita on syytä miettiä kehitettäväksi soveltuvaksi vastaamaan järjestyön työvoimatarpeisiin. Ilmeistä on, että koulutusohjelmien ja -tuotteiden kehittelyn tueksi tarvitaan tarkempaa ja systemaattisempaa tutkimuksellista tietoa järjestyön piirteistä.

Koulutuskokonaisuuksien ohella yhä tärkeämpään rooliin on noussut ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminta. Se luo mahdollisuuksia vastata järjestyön osaamistarpeiden kehittämiseen. Tutkintokoulutuksella kyetään vastaamaan hyvien perustaitojen saavuttamiseen, mutta järjestyön kehittämisosaamisen samoin kuin järjestyössä tapahtuvaan hiljaisen kokemustiedon siirtämiseen voidaan vastata ehkä paremmin tiiviillä t & k-yhteistyöllä, jossa korkeakoulujen t & k-henkilöstö sekä tutkivat opettajat ja opiskelijat yhdessä järjestyön ammattilaisten kanssa ovat kehittämässä toimintoja. Näkisimme tiiviimmän, konkreettisesti toiminnan tasolla olevan yhteistyön olevan tärkeä osa järjestyön ja korkeakoulujen suhteiden kehittämistä. Tässä yhteistyössä järjestyön kaksijakoisuuteen liittyvän tiedon kerääminen ja analysointi on mielestämme tärkeää. Järjestyön kaksijakoisuuteen liittyvän tietämyksen ja kehittämistyön lisääminen voivat nähdäksemme olla myös yksi ratkaisu järjestyön elinvoimaisuuden takaamiseksi.

Matti Hakamäki

Erikoissuunnittelija, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES

Yliopistonkatu 20, 40100 Jyväskylä, p. 040 766 1248, matti.hakamaki@likes.fi

Lasten ja nuorten liikuntaohjelman arviointi

LIKES on toteuttanut opetusministeriön hallinnoiman Lasten ja nuorten liikuntaohjelman arviointia ja seuranta vuosina 2004–2008. Ohjelman keskeiset osat ovat olleet liikunnallisen ilta- ja viikkipäivätoiminnan kehittäminen, seuratoiminnan tukeminen, lajiliittojen kehittämishankkeiden tukeminen ja kaikkien lasten osallisuuden edistäminen. Ohjelman keskeiset toimijat ovat opetusministeriö, lääninhallitukset, Nuori Suomi ry, lajiliitot, liikunnan aluejärjestöt, kunnat ja seurat.

Arviointia on tehty ohjelman kestäessä kehitettävän arvioinnin menetelmin. Tavoitteena on ollut tuottaa rahoittajalle ja toteuttajille nopeasti sellaista käyttötietoa, jonka avulla ohjelmaa voi johtaa, säätää ja suunnata uudelleen. Ohjelman paikallisen toteutuksen kokemukset on pyritty jäsentämään ja välittämään edelleen niin, että onnistumisia voitaisiin mallintaa ja valtavirtaistaa sekä ongelmakohtiin suunnata erityisiä tukitoimia. Tämä on mahdollista vain, kun arviointi tapahtuu ohjelman kestäessä.

Ohjelman tieteellinen tutkimus on jälkikäteisarviointia. Se ei varsinaisesti palvele sektoritoimijoiden välittämiä tarpeita mutta on tärkeää kansainvälisten vertailujen toteuttamiseksi ja vastaavien interventioiden kehittämiseksi tulevaisuudessa.

III MEDIA JA KANSALAISSYHTEISKUNTA

Elina Nivala

Lapsiasiavaltuutetun toimisto, PL 41, 40101 Jyväskylä, p. 050 405 1700

elina@nivala.net, elina.nivala@stm.fi

Verkko osana kansalaiskasvatusta globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnassa

Gloaalien ajan hyvinvointiyhteiskunta on kansalaisten elin- ja toimintaympäristönä aiempaa yhtenäiskulttuurista kansallisvaltiota avoimempi, moninaisempi ja markkinaehtoisempi. Varsinkin kommunikaatioteknologian kehittyminen on avannut uusia kansalaistoiminnan mahdollisuuksia sekä paikalliselle, kansalliselle että erityisesti valtioiden rajat ylittävälle kansalaistoiminnalle. Toimintamahdollisuuksien laajentuessa kansalaisilta edellytetään uudenlaisia toimintavalmiuksia ja heidän odotetaan omaksuvan aiempaa aktiivisempi rooli paitsi aktiivisina vaikuttajina myös itsestään huolehtimaan kykenevinä työntekijöinä ja vastuuta yhteisestä hyvinvoinnista kantavina kuluttajina ja kansalaisyhteiskunnan toimijoina. Samalla identiteetin rakentamisesta ja johonkin kuulumisen kokemuksen kehittymisestä on tullut haastavampaa, eikä kansalaisuuttakaan voi enää kiinnittää kokemuksellisesti tiettyyn kansallisuuteen ja suljettuun kansalliseen yhteisöön. Tämä asettaa kansalaiskasvatukselle merkittäviä uusia haasteita. Sosiaalipedagogisesta lähtökohdasta kansalaiskasvatus ymmärretään kokonaisvaltaiseksi ja perusluonteeltaan sosiaalisiksi kasvuprosessien tukemiseksi, jonka tarkoituksena on toimintakykyisten yhteiskunnan jäsenten kasvattaminen ja ensisijaisena tehtävänä yhteiskunnan jäsenten yhteiselämän valmiuksien tukeminen. Verkko vuorovaikutuksen kehittyminen keskeiseksi sosiaalisen toiminnan muodoksi tarkoittaa, että kasvokkaisen yhteiselämän edellyttämien valmiuksien ohella kansalaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää yhä moninaisempia teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan valmiuksia. Olennaista on tukea sellaista valmiuksien kehittymistä, jotka mahdollistavat kiinnittymisen erilaisiin yhteisöihin ja identiteetin rakentamisen tietoverkkojen kautta mutta samalla suojelevat erilaiselta vahingolliselta kanssakäymiseltä. Lisäksi kansalainen tarvitsee valmiuksia tarkastella kriittisesti verkon välityksellä saatavilla olevaa tietoa ja suhteuttaa sitä muuhun todellisuuteen. Verkko vuorovaikutuksen valmiuksien pohjalta vahvistuvat myös verkon välityksellä tapahtuvan yhteiskunnallisen ja globaalien kansalaistoiminnan edellytykset.

Lassi Kangasluoma, Järjestösuunnittelija

Nuorten Ystävät ry., Torikatu 28, 90100 Oulu, p. 044 7341 516

lassi.kangasluoma@nuorten-yst.fi

Tietoverkkojen ymmärtäminen on avain demokratian kehittämiseen

Vaikuttaa siltä, että monelle päättäjälle on tullut yllätyksenä netin vaikutus reaali maailmaan. Esimerkkinä tästä kansanedustajien hämmennys runsaiden yhteydenottojen edessä vaikkapa silloin, kun uutta tekijänoikeuslakia käsiteltiin eduskunnassa. Tällöin runsaat yhteydenotot kuitattiin ministerinkin suulla ”masinointina” ja niitä ei otettu todesta. Tämä mielestäni osoittaa, kuinka kauas osa nykyisistä päättäjistä on tietoverkkojen ja nuorten arjesta ajautunut. Siinä missä netti on ikäisilleni ja vanhemmille ihan kätevä työväline ja viihdyttävä, nuoremmille se on yksi elämänalue, jota ei erotella muusta elämästä. Ja nuoret haluavat vaikuttaa omilla ehdoillaan. Nykyiset verkossa olevat vaikuttamisjärjestelmät ovat yleensä ylhäältä alhaalle suunnattuja, virkamiestyönä tehtyjä, eivät netin käyttäjien ehdoilla tehtyjä. Niin kauan, kun päättäjät eivät tätä ymmärrä, ei tietoverkkojen virallisten kanavien kautta vaikuttaminen ole suurta. Tämä ei tarkoita toki sitä, etteikö nykyisissäkin järjestelmissä olisi hyviä elementtejä. Avainsanana kaikissa järjestelmissä tulisi olla osallistujan saama palaute ehdotuksistaan ja hienojen portaalien sijasta meneminen sinne, missä ihmisetkin ovat. Tätä toteuttaa esimerkiksi Netarinuorisotyö. Tietoverkot sekä ovat että eivät ole demokratian ja keskustelun väline. Toisaalta voidaan ajatella, että netti lisää keskustelua, vaikuttamismahdollisuuksia ja suvaitsevaisuutta. Toisaalta, kuten olemme nähneet, se voi olla myös

ääriilikkeiden ja suvaitsemattomuuden pesäpaikka. Tärkeää olisi, että päättäjät ja virkamiehet tutustuisivat nettiin ja sen sisältöihin, yrittäisivät ymmärtää mistä on kyse.

Terhi Tuukkanen, Marja Kankaanranta & Tuula Nousiainen
Jyväskylän yliopisto, Agora Game Lab, Agora Center
marja.kankaanranta@ktl.jyu.fi, tuula.nousiainen@jyu.fi

Tietoverkkojen mahdollisuudet lasten osallistumisen edistämässä

Lasten oikeus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on kirjattu YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Sopimuksella pyritään turvaamaan lapsen erityisiä tarpeita ja etua. Osallistuminen on yksi sopimuksen kolmesta teemasta. Lasten osallistumista ja vaikuttamista painotetaan vahvasti myös Suomen Hallituksen vuonna 2007 hyväksymässä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa. Ohjelman yhtenä tavoitteena on edistää lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemista ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tässä esityksessä tarkastellaan tietoverkkojen mahdollisuuksia lasten osallistumisen edistämässä. Lasten osallistumista tarkastellaan kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin olennaista on lasten osallistuminen heille suunnattujen tietoteknisten oppimisympäristöjen suunnitteluun lapsilähtöisen suunnittelun periaatteiden mukaisesti. Osallistuminen teknologian suunnitteluun tarjoaa lapsille arvokkaita kokemuksia. Tilaisuus päästä ottamaan osaa todellisen sovelluksen kehittämiseen kiinnostaa ja motivoi lapsia sekä toimii myös monenlaisten taitojen oppimistilanteena. Esityksessä tarkastelu kohdistuu etenkin Lasten sivujen (www.lastensivut.fi) suunnitteluun. Lasten sivut on Suomen lapsiasiavaltuutetun vuonna 2007 julkaisema verkkosivusto alakouluikäisille lapsille. Lasten sivujen keskeinen tarkoitus on edistää lasten osallistumista ja heidän oikeuttaan tulla kuulluksi sekä lisätä ymmärrystä lasten oikeuksista jokapäiväisessä elämässä. Toiseksi esityksessä tuodaan esille ensimmäisiä kokemuksia Lasten sivujen käytöstä sekä tarkastellaan sivuston sisältöjä lasten oikeuksien ja vaikuttamisen näkökulmasta. Lasten sivuilla on lasten tuottamia piirroksia, tarinoita ja valokuvia lasten oikeuksiin ja lasten jokapäiväiseen elämään liittyen. Sivuilla on myös uutisia ja haastatteluja sekä vuorovaikutteisia osioita, kuten keskustelupalsta ja äänestys. Lisäksi sivuilla voi pelata tai tehdä tehtäviä, joiden sisällön lapset ovat itse tuottaneet. Lasten sivujen teema vaihtuu noin neljä kertaa vuodessa, jolloin sivuille lisätään teemaan liittyvää materiaalia.

Eero Nerelli-Antell, istuntopäällikkö, Suomen Lasten Parlamentti
Gsm +358451283554

Sinikka Mäntysalo- Lamppu, Koulutuspäällikkö
Suomen Lasten Parlamentti, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
Gsm +358451283553, sinikka@ml@lastenparlamentti.fi

Lasten ja nuorten positiivinen e-partisipaatio

YK:n lapsen oikeuksien asiakirja jakaa lasten oikeudet kolmeen pääryhmään: Provision, Protection ja Participation. Sopimus täyttää vuonna 2009 vuosia eli 20 vuotta. Euroopassa ja myös Suomessa perinteisten lastensuojelujärjestöjen sekä lainsäädännön päälinjat on pyrkinyt korjaamaan lasten oikeuksien toteutumista kahdessa ensimmäisessä pääryhmässä, osallistumisen ja lasten vaikuttamismahdollisuuksien edistämisen jäädessä taka-alalle. Suomen uusi nuorisolaki 2007 oli tässä mielessä piristävä poikkeus, koska sen 8§ edellyttää kunnilta "lasten ja nuorten kuulemisen heitä koskevissa asioissa" sekä lasten ja nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien kuntakohtaisen kehittämisen. Esityksessä käydään läpi tämän pohjalta syntyneen Suomen Lasten Parlamentin osallistumismalli sekä lasten omat aikaansaannokset parlamenttissa. Esityksessä tarkastellaan uutta digitaalista teknologiaa ajasta ja paikasta vapaan lasten ja nuorten osallistumiskulttuurin mahdollistajana sekä tukijana. Esityksessä tuodaan esille tilastoja lasten aktiivisuudesta uusien verkkomedioitten käytössä. Esitetään myös mallia miten osallisuus toteutuu yliverkon lasten ja nuorten fyysisissä arkiympäristöissä, koulu- ja kuntatasoilla. Esityksessä luodaan katsaus lähitulevaisuuteen, uusien elämyksellisten 2D ja 3D verkkoympäristöjen mahdollisuuksiin lisätä lasten osallistumista ja vaikuttamista verkossa. Myös sosiaalisen WEB 2.0:n vuorovaikutuksellinen toiminta, yhteisöllisyys ja verkostoviestintä sekä lasten omat profiilit ja niiden vaikutusmahdollisuudet lasten

osallistumisen edistämiseen tulevat osin jo puntaroiduiksi ja etenkin mainituksi uusien tutkimusaiheiden kiinnostavina kohteina.

Sanna Heikkilä, FL

Kulttuurien tutkimuksen laitos, Helsingin yliopisto

p. 041 4308 569, scheikki@mappi.helsinki.fi

Sukupuolisuhteet ja ”kyläyhteisön” muuttuvat kontekstit

Alustuksessa pohditaan ”kylä” käsitteen avulla internetin tarjoamia yhteisöllisyyden rakentumisen mahdollisuuksia suhteessa sukupuolisuhteisiin ja osallisuuden ihanteisiin (vanha kylä-uusi kylä). Kyseessä on kenttä, joka ”diginatiiveiksikin” kutsutulle nykyiselle lapsisukupolvelle näyttäytyy luonnollisena osana maailmaa. Sukupuolisuhteiden osalta tämä aiheuttaa hämmennystä, koska aikuiset, joiden vastuulla jälkikasvun elämänhallinnan ohjaaminen on, kokevat internetin usein vieraana tai uhkaavanakin alueena. Internetin luonnollisuus ”diginatiivien” sukupolven yhteisöllisyydessä on kuitenkin syytä pitää mielessä, kun netin käytön hallintaan kehitetään menetelmiä. ”Hyvä kylä” on ihanne, johon aikuiset etsivät vastauksia esimerkiksi menneiden aikojen ”vanhoista kylistä”. Lapsiperheitä muuttaa pois kaupungeista maaseutumaiseen ympäristöön siinä toivossa, että lapsille saadaan näin turvallinen kasvuympäristö. Hiukan paradoksaalisesti juuri näissä yhteisöissä internetin ”uudet kylät” ovat nuorille tarjolla silloinkin, jos ”luonnollisen kylän” tarjonta on nuorelle epäkiinnostava. Internetin ”virtuaalikylän” yhteisöllisyys on luonteeltaan ylijäräistä ja tarjoaa esimerkiksi

transnationaalien identiteettien vahvistamisen rakennusaineita. Tarjolla on kuitenkin myös erilaisia paikallis- ja kansallisidentiteettien vahvistamiseen sopivia foorumeita. Monimuotoisuudessaan nettiyhteisöjen avulla erilaisten ”fuusioidentiteettien” tukeminen on mahdollista. Kansalaisidentiteetin luomiseen netin ”virtuaalikylän” yhteisöllisyys on oletettavasti riittävä, jos se luo yksilölle kokemuksen yhteisöllisyydestä. Alustuksessa keskustellaan ”hyvän kylän” yhteisöllisyydestä menneen ja tulevan akselilla ja pyritään purkamaan kontekstien sisältämiä unelmia ja uhkakuvia.

Anna Broberg, tutkija

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus (YTK), Teknillinen korkeakoulu (TKK)

PL 9300, 02150 TKK, p. 09 451 4428, <http://www.tkk.fi/Yksikot/YTK/>

LASTEN LIIKKUMISTA JA TERVEYTTÄ EDISTÄVÄ URBAANI YMPÄRISTÖ

Tutkimusmenetelmänä Internet-pohjainen ns. pehmoGIS-metodi

Lasten fyysisen kunnon heikentyminen ja jatkuva ylipainoisuuden lisääntyminen ovat huolenaiheena sekä Suomessa että lukuisissa muissa maissa. Esiteltävässä tutkimus- ja kehittämishankkeessa selvitetään arkiliikkumisen roolia ja erilaisten yhdyskuntatyyppien kykyä tukea lasten liikkumista ja terveellisiä elämäntapoja. Kiinnostus yhdyskuntarakenteen yhteydestä kansanterveyteen on lisääntynyt viime vuosina voimakkaasti siksi, että elämäntapasairauksiin liittyvät terveysongelmat ovat lisääntyneet jatkuvasti, eivätkä perinteiset keinot esim. ruokavalion tervehdyttämiseksi ja harrastusliikunnan lisäämiseksi näytä riittävän. Arkinen liikkuminen, lasten kävellen kulkemat koulumatkat ja ilman autoa tehdyt ruokaostomatkat saattavat olla yllättävän tärkeitä terveellisten elämäntapojen omaksumisen, terveyden ylläpidon ja sairauksien ennaltaehkäisemisen kannalta. Käsillä oleva tutkimus edustaakin juuri tätä uutta ympäristöterveys tutkimusta, joka on kokenut kansainvälisen läpimurron viime vuosina. Esityksessä käsitellään keskeisiä tutkimustuloksia TEKESin ja OPM:n rahoittamasta hankkeesta, jossa on tutkittu yli 1800 turkulaisen lapsen ympäristösuhdetta. Tutkimusmenetelmänä on Internet-pohjainen ns. pehmoGIS-metodi, jonka avulla lasten kokemukset ja käyttäytyminen voidaan kiinnittää paikkaan ja samalla kytkeä käyttäytymis- ja terveystieteelliset tutkimustulokset yhdyskunnan rakenteellisten ominaisuuksien arviointiin. Paikallistettu tutkimustieto lasten liikkumisesta, hyvinvoinnista ja suhteesta ympäristöön mahdollistaa tiedon käytännön hyödyntämisen eri toimialoilla. Aineisto käsittää yli 12 000 5- ja 7-luokkalaisten kokemustaikannusta. Lasten arkiliikkumista, ympäristökokemuksia ja koettua terveyttä tutkitaan suhteessa yhdyskunnan rakenteellisiin piirteisiin kuten tiiviyssasteeseen, viherympäristön määrään ja väestörakenteeseen.

Kulutuskapula 2

Wesa Aapro, Tampereen ammattikorkeakoulu/Taide ja viestintä, Finlaysoninkatu 7, 33210 Tampere, p. +358400173485, wesa.aapro@tamk.fi

Eettisen kuluttajan tietopalvelut uudessa webissä

Kulutuskapula on matkapuhelinsovellus, joka tarjoaa mihin tahansa kulutustavaraan liittyvää eettistä lisätietoa, käyttäen tuotteen viivakoodia avaimena tietoon. Kulutuskapula 2 hankkeessa tutkitaan eettistä kuluttamista laajemmasta näkökulmasta, keskittyen kuitenkin sähköisiin palveluihin. Hankkeen työntekijänä toimii siviilipalvelushenkilö Wesa Aapro, joten konkreettinen kehitystyö on vähäistä. Hankkeen tarkoitus on luoda Tampereen ammattikorkeakoululle liitoksia eettisen kuluttamisen ”uuteen aaltoon” ja sitä kautta mahdollisia jatkohankkeita. Eettisten tietopalvelujen kasvava ongelma on globalisaation aiheuttama tuotannon hajautus ja sen jatkuva muutostila. Globalisoituvassa maailmassa luotettavan eettisen tietopankin luominen vaatii kansainvälisen kansalaisjärjestöjen verkoston, yhteiset tiedon mallinnuksen käytännöt ja standardit. Viimeaikaisen web 2.0 kehityksen myötä tämä on tullut mahdolliseksi. Pienin resurssien ja suppein perspektiivein pyörivien organisaatioiden yhteistyötä yritetään parhailaan kehittää, pääasiassa Lontoolaisen EasyEthical.org sekä Bostonilaisen BuyItLikeYouMeanIt.org projektien vetämänä. Pian käynnistyvässä ensimmäisessä yhteistyön vaiheessa pyritään arvioimaan kuluttajia, eettisen tiedon käyttötilanteita ja testaamaan olemassa olevien palveluiden käyttökokemuksia. Yhteistyön lisäksi Kulutuskapula 2 hanke tutkii eettisen tiedon tehokkaan mallinnuksen käytäntöjä. Miten vähillä resursseilla saadaan eettisesti arvioitua mahdollisimman monta tuotetta, mahdollisimman tarkasti? Miten usean projektin päällekkäinen työ saataisiin minimoitua? Nämä kysymykset konkretisoituvat kevään aikana poikkitieteellisessä opiskelijaprojektissa, joka pyrkii kehittämään eettistä agenttia verkkokauppojen asiakkaille, Firefox-laajennuksen muodossa. Projekti pyrkii yhdistämään eettistä tietoa useasta avoimesta lähteestä ja siten minimoimaan oman tietokannan, eli pyörän uudelleenkeksimisen tarpeen.

Philip Donner

Iivantiiran kyläyhdistys ry., Rantakulmantie 1063, 88760 Iivantiira
p. 040 0404 555, <http://www.znak.fi/user/pdonner/pdonner@znak.fi>

Sosiaalinen web ja verkkodemokratia... Entä edellytykset?

Konferenssiteemamme paneutuu sisältökysymyksiin. Verkko-opetusjärjestelmien kehittäjänä olen huomannut, että tietoyhteiskunnassa sisältökysymykset ovat voimakkaasti sidoksissa käytössä olevaan infraan. Hyvin toimivan tietoliikenteen sisältö, toimintatavat, työmenetelmät, laitteet ja hinnat poikkeavat olennaisesti niistä, joita käytetään nykyisissä kapeakaistaisissa tietoverkoissa.

Tietoyhteiskunnan tasa-arvoisesti jaettavat palvelut perustuvat tulevaisuudessa audiovisuaalisiin välineisiin. En tässä tarkoita tietokoneita, vaan erilaisia laitteita (SIP-puhelimia, verkkoradioita, IPTV-laatikoita, palvelupäätteitä, hälytysjärjestelmiä). Näiden purkkien kautta välittyy rakennettavan tietoyhteiskunnan SOTE-palvelut, kouluopetus; niiden avulla hoituvat maatalan valvonta, mökkitalkkaripalvelut jne.

2015 on tärkeä vuosi koska se on hallituksen kaavailuissa ajankohta, jolloin kaikille kansalaisille on tarjolla korkeintaan 2 km etäisyydellä sijaitseva 100 Mbps (siis tuohon AV-tiedonvälitykseen kykenevä) runkoyhteys. ”100 Mbps kuituyhteys 2 km etäisyydellä” on vähän sama asia kuin että se olisi kuussa. Onhan nykyäänkin teleyhtiöillä tälle tasolle kykeneviä asennuksia aivan tuolla kotikulmilla, mutta niitä ei liiketoiminnallisista syistä avata meille.

Liikenneministeriö on selvästi todennut, että valtio ei rakenna muuta kuin runkoverkkoa. Valitettavasti kansalaistoimijoilta on jäänyt huomaamatta, että meidän pitää itse rakentaa jakeluverkot, jotka yhdistävät kodit runkoverkkoon.

Kuiturakentamistahan suoritetaan jo eri puolilla Suomea. Erityisen vilkasta kansalaisten ja kuntaviranomaisten työ on Pohjanmaalla. Jakeluverkon kustannusrakenteet vaihtelevat melkoisesti eri

maasto-olosuhteissa. Suurin osa hankkeista perustuu kuitenkin ostopalvelumenettelyyn. Tarvitsemme erilaisia menettelyjä, jotka sopivat vaihteleviin olosuhteisiin.

Iivantiiran Hietalahden asukkaat ovat pilotoineet omaehtoisuuteen perustuvaa toimintamallia. Tärkeää meille on 'teoria ja käytäntö' -asetelmaa korostava tutkimus- ja kehitystyö. Otamme pienissä piloteissa mittaa kustannuksista ja toteutustavoista. Näin vähenevät lähtötilanteen riskit. Pilotin jälkeen mittakaavaa voidaan kasvattaa. Työ etenee pienestä kokeiluverkosta kyläverkoksi ja kyläverkosta seutuverkoksi. Kyseessä on induktiiviseen ajatusmalliin pohjautuva ”alhaalta-ylöspäin” etenevä menettely. Olen raportoinut osallistavan tutkimuksen menetelmiin perustuvaa työtämme selosteessa 'Lipukan Kuitu. Esiselvitys omaehtoisesti rakennetun kyläverkon edellytyksistä' <<http://www.znak.fi/user/pdonner/lipukankuitu/>>.

Jos valtion runkoverkon rakentaminen herättää monia kysymyksiä, niin valtakunnallisessa mittakaavassa toteutetussa jakeluverkon rakentamisessa on kyse valtavasta rakennustehtävästä. Runkoverkon ja sitä hyödyntävien jakeluverkkojen rakennustyöstä tulee lähivuosina harvaan asutun maaseudun tärkein yksittäinen kehittämistoimenpide. Vielä vuosi sitten LVM lähti siitä, että markkinavoimat (siis teleoperaattorit) huolehtivat tietoyhteiskuntainfran rakentamisesta. Hallituksen syksyllä hyväksymässä aloitteessa tunnustetaan: Markkinavoimat eivät tee mitään alueilla, joilla ei ole markkinoita. Jotta me haja-asutusalueiden asukkaat saisimme elinolosuhteitamme kestäväällä tavalla kohentavan infran, meidän täytyy itse ryhtyä tehtävään.

Ehkä seminaarimme osaltaan nostattaa sitä tietoisuutta jota tarvitaan, jotta kansalaistoimijoiden aktivointi onnistuu. Muuten Suomi on vielä vuoden 2015 jälkeenkin kaikkea muuta kuin tietoyhteiskuntarakentamisen huippumaa.

Anna Kanervo

**Projektipäällikkö, Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helka, Ruoholahdenkatu 10 B 00180 HKI
p. 09 641 045, anna.kanervo@helka.net**

Kaupunginosakotisivut – Paikallinen palvelu- ja kumppanuusalausta

Helsingissä yli 40:llä kaupunginosalla on kaikille avoimet omat kotisivut, joita vapaaehtoiset asukas- ja paikallistoimijat ylläpitävät. Kaupunginosasivut toimivat alueen toimijoiden yhteisenä foorumina sekä ruohonjuuren ja hallinnon välisen vuoropuhelun mahdollistajana. Kuka tahansa voi mm. lisätä sivuille uutisia tai tehdä tapahtumailmoituksia. Tavoitteena on, että kaupunginosan kotisivuilta pääsee käsiksi kaikkeen relevanttiin aluetta koskevaan tietoon, jolloin sivut palvelevat sekä asukkaita että hallintoa.

Esityksessäni kerron kotisivuverkoston kehittämistyöstä, jota koordinoi julkaisujärjestelmää ylläpitävä Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helka. Pienestä projektista liikkeelle lähtenyt kotisivuverkoston kehitetään yhä määrätietoisemmin. Yhtenä kehityslinjana on siirtyä entistä selvemmin yhteisöllisen sisällöntuotannon ja web 2.0 – ajattelun suuntaan.

Vapaaehtoisuuteen perustuvaa järjestelmää kehitetään käyttäjälähtöisesti, kaupunginosasivujen toimituskuntien näkemyksiä huomioiden. Heterogeenisyys ylläpitäjien ja toimituskuntien tietotaidoissa tuo oman haasteensa pienillä resursseilla tehtävään kehittämistyöhön. Helkassa on suunnitteilla toimintamalli, jolla taitavimpien ylläpitäjien ideat kerätään kaikkien yhteisesti hyödynnettäviksi, samalla kun resurssit saadaan riittämään säännölliseen käyttäjätukeen, ylläpitäjien kouluttamiseen ja palvelukokonaisuuden ylläpitoon.

Kokemusten mukaan vireät kaupunginosakotisivut ovat oivallinen kanava myös uusien kaupunginosa-aktiivien hankkimisessa. Monella 3. sektorin osa-alueella erityisesti nuoret ikäluokat ja lapsiperheet ovat vaikeimmin tavoitettavissa oleva väestönosa. Monessa kaupunginosassa heitä onkin tavoitettu juuri kaupunginosakotisivujen kautta.

Kaupunginosakotisivujen julkaisujärjestelmän ylläpito sekä sivujen ylläpitäjien koulutus ja käyttötuki on tähän mennessä rahoitettu Helsingin kaupungilta saatavalla vuotuisella avustuksella. Kehittämistyötä tehdään lisäksi määräaikaisilla eri lähteistä saatavilla hankerahoilla.

Hannu Sirkkilä, YTT, yliopettaja

Humanistinen ammattikorkeakoulu, Tähtiniementie 26, 41800 Korpilahti

p. 020 7621 223, hannu.sirkkila@humak.fi

Toiminnallisen mediakasvatuksen toiminnallisuus

Toiminnallisuus ja toimijuus ovat korostumassa erilaisissa tulkinnoissa, joissa tarkastellaan mediakasvatusta ja sen tavoitteita. Toiminnallisuuden tarve asettuu median passivoivuuden vaarasta ja sen korostuminen liittyy mediaympäristön muutoksiin. Muutoksella tarkoitetaan medioiden teknologisia muutoksia sekä toisaalta medioiden aiempaa aktiivisempaa ja monipuolisempaa käyttöä, joka sisältää mediaosaamisen osalta itse tekemisen ja mediatuottajuuden. Keskeistä on tieto- ja viestintätekniisten välineiden käytön osaaminen. Toiminnallisuuden tarve ja mahdollisuus voidaan myös ymmärtää mediakasvatuksen paradigman muutoksena. Median avulla voi tapahtua kansalaisten voimaantumista ja valtautumista. Tällöin mediakasvatuksella pyritään sekä mediakulttuurin ymmärtämiseen että osallisuuteen mediakulttuurissa. Mediatoimijuuden tulkinnan apuna voidaan käyttää kulttuurihistoriallista toiminnan teoriaa, jonka panivat alulle 1920-luvulla venäläiset psykologit Vygotski, Leontjev ja Luria. Teorian peruskäsite on kohteellinen, kulttuurisesti välittynyt toiminta. Toiminnan kohteellisuudessa ei ole kyse mistä tahansa satunnaisesta tekemisestä vaan yhteisöllisesti merkitykselliseen tarkoitukseen suuntautuvasta, pitkäjänteisestä toiminnasta. Toiminnan kulttuurinen välittyneisyys viittaa siihen, että toimijat käyttävät kyseiselle toiminnalle ominaisia kulttuurissa kehittyneitä välineitä, sekä aineellisia työkaluja että käsitteitä ja merkkejä. Kun mediakasvatuksessa korostuu mediavälineiden hallinta, niin voidaan ajatella, että väline itsessään on kuitenkin ”tyhjä”, jolloin sen käytöllä on aina jokin tarkoitus, intentio. Oleellista on toiminnan kohteellisuus, koska kohteetonta toimintaa ei ole. Toiminnalla on lisäksi yhteisöllinen ja vuorovaikutuksellinen luonne. Osallistuessaan jonkin mediayhteisön toimintaan, ihmiset eivät pelkästään reagoi asioihin, eivätkä toista yhteisön rutiineja. Toiminnassa muodostuu ja luodaan myös jatkuvasti uutta jaettavaa toiminnan välineistöä: erilaisia työvälineitä, käsitteitä ja toimintaan liittyviä tarinoita.

Esa Ylikoski, FM, Lehtori

HUMAK Nurmijärvi, Kotorannantie 49, 05250 KILJAVA

Esa.Ylikoski@humak.fi

”Radion” renessanssi? – puheohjelmat, netti ja yhteisömedia

Voisiko toiminnallisen mediakasvatuksen yhtenä muotona myös radio-ohjelmien teko? Tai radio-ohjelman sijasta voi puhua ääniohjelmista, auditiivisesta sisällöntuotannosta. Entä siirtyvätkö puheohjelmat vain nettiin, vai voisiko yhteisö- ja kansalaisradioilla olla sijansa Suomen viestintäkentässä?

”Radion” uusi tuleminen

Ohjelmia siis voi radiovastaanottimen lisäksi kuunnella myös netissä. Ja radio voi toimia nettiradiona. Lisäksi tavallisten nettisivujen pitäjät voivat monipuolistaa sivujaan tekemällä ja asettamalla sinne ohjelmia, äänitteitä, jotka voivat sisältää niin puhetta kuin musiikkiakin. Radiota voi aiempaa helpommin kuunnella myös liikkuessaan, ei vain autossa, kun vastaanottimet ovat keventyneet ja kuuluvat monen kännykän ominaisuuksiin. Perinteisesti radiota on kuunneltu kotitöiden yhteydellä ja monilla työpaikoilla. Ja voihan netistäkin kuunnella ohjelmia mobiililaittein. Mahdollistuu ohjelmien kuuntelu aiempaa vapaampana ajan ja paikan kahleista.

Ohjelmien teon helppoudesta

Ääniohjelmien teko on suhteellisen helppoa, mutta ei kuitenkaan niin helppoa, että se ilman pientä paneutumista ja opettelua sujuisi. Ei puheohjelmia vielä kovin paljoa netissä ole, vaikka monilla nettisivujen

tekijöillä sanottavaa onkin. Sitä ei vain osata tai viitsitä sanoa ääneen, vaikka sekä puheen tallennus että editointi on helpottunut. Ja onhan toimitustyössä ja puheilmaisuudessa toki haasteita itse kullekin. Ohjelmien teko onkin sopiva sekoitus helpoutta ja haasteellisuutta.

Kansalais- ja yhteisöradiot Suomessa ja muualla

Yhteisöradio toiminta on varsin laajaa maailmalla ja Euroopassa (www.amarc.org). Mikä on kansalaisten ja yhteisöjen omaehtoisen ohjelmatoiminnan sija Suomessa? Tarvitaanko kansalaisjournalismia myös ääneen sanottuna? Miten kansalais- ja yhteisöradiot liittyvät mediakasvatukseen? Myös tv-toiminta ja video kuuluvat yhteisömediaan. EU-parlamentti että Euroopan neuvosto ovat aivan viime aikoina kiinnittäneet huomiota yhteisömediaan ja käsitelleet sen kehittämistäkin: *Euroopan parlamentin Kulttuuri- ja koulutusvaliokunnan MIETINTÖ kansalaismediasta Euroopassa (2008/2011(INI))*
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0263+0+DOC+XML+V0//FI> Euroopan neuvosto on myös ottanut kantaa yhteisömedian puolesta: Promoting social cohesion: the role of community media. Council of Europe. H/Inf (2008) 013 (Sosiaalisen koheesion edistäminen: yhteisömedian rooli.)

Leena Rantala

Mediakasvatuksen yliassistentti, Tiedotusopin laitos, 33014 Tampereen yliopisto

p. +358 03 3551 8842, leena.marjut.rantala@uta.fi

Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus

Alustuksessa esittelen vuosina 2005–2007 toteutettua tutkimushanketta Nuoret paikallisina vaikuttajina (verkko)julkisuudessa. Hankkeessa arvioimme kahden nuorille suunnatun kansalaisvaikuttamisen mediafoorumin verkkosivusto Vaikuttamon ja Nuorten ääni – toimituksen toimintaa. Tutkimuksen tuloksena tyypittelimme neljänlaisia nuorten kansalaisidentiteettejä suhteessa mediaan. Etsijät tarvitsevat tukea niin vaikuttamisen foorumeiden kuin yhteisöjen löytämiseen; lähipiirillä toiminta omassa lähiyhteisössä on mediajulkisuutta tärkeämpää; viestijät toimivat verkon vuorovaikutteisissa palveluissa ilman näkemystä toiminnan poliittisuudesta; aktivistit haluavat käyttää sekä perinteistä (esim. sanomalehti, televisio) että ns. uutta mediaa (internet) omien mielipiteidensä esille tuomiseen julkisuudessa. Tutkimuksemme mukaan nuorten yhteiskunnallista ja kulttuurista osallistumisesta voi edistää mediakasvatuksella. Tällaisessa mediakasvatuksessa keskeisiä tekijöitä ovat: 1) vertaisoppimista korostavan oppimisyhteisön muodostuminen, 2) yhteiskunnallista osallistumista ja mediatuottamista yhdistävä toiminta, eli mediavaikuttaminen sekä 3) mediajulkisuudessa toimimisen mahdollistama tietoisuus yleisöstä. Tärkeää nuorille on ylisukupolvisen, eli myös aikuiset tavoittavan mediajulkisuuden rakentuminen. Tällainen julkisuus ei rakennu vain verkossa, vaan myös ns. perinteisemmässä mediajulkisuudessa. Tutkimushankkeesta raportoimme tarkemmin kirjassa Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus (Kotilainen & Rantala 2008).

IV VAPAAEHTOISTOIMINNAN MUUTOS – HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

Tiihonen, Arto

Ikäinstituutti, Kalevankatu 12 A, 00100 Helsinki, p. 040 5329 131, arto.tiihonen@ikainst.fi

Vapaaehtoistoiminnan rajapinnoille – ja niiden yli!? yksilöiden, väestön osaryhmien, vapaaehtoistoiminnan, kansalais/hyvinvointiyhteiskunnan ja talouden yhteensovittamisen analyysia, visioita ja pohdintaa.

Viime vuosina on totuttu siihen, että kaikki yhteiskunnalliset toimijat huutavat vapaaehtoistoiminnan perään. Kansalaisyhteiskunnan toimivuuden on nähty hyödyttävän niin yksilöitä, koteja, kuntia, valtiota kuin taloutta. Paljon vähemmän on pohdittu sitä, miten suomalainen yhteiskunta kokonaisuudessaan voisi vastata nykyistä paremmin tuleviin haasteisiin mm. väestön ikääntymisen luoman uuden tilanteen vuoksi.

Analysoin vapaaehtoistoiminnan roolia ja merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa sovittaen sen yhteiskunnan muiden sektoreiden rooleihin ja tehtäviin sekä väestön eri ikä- ja osaryhmiin. Tämän alustavan analyysin pohjalta määrittelen yhteiskunnastamme eniten tukea tarvitsevat ryhmät ja toisaalta ne väestöryhmät, joilla on eniten resursseja toimia vapaaehtoisina. Tarkastelen erikseen liikunnan, kulttuurin ja vanhustyön/ikäntyneiden näkökulmista yhteiskunnan eri sektoreiden nykyistä työnjakoa, niiden toiminnan vaikuttavuutta edellä analysoimiini eniten tukea tarvitseviin ryhmiin sekä niiden rahoitusta.

Analyysien pohjalta visioin tulevaisuutta, jossa suomalainen yhteiskunta vastaa paremmin tulevaisuuden haasteisiin sekä kehittämällä sektoreiden välistä yhteistyötä ja työnjakoa, parantamalla ihmisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia itselleen tärkeisiin asioihin – mm. ikäihmisten toimintaan, tukeen ja palveluihin – että rakentamalla uusia rahoituskeinoja varsinkin vapaaehtoistoiminnalle, mutta myös muille yhteiskunnan sektoreille.

Juha Peltosalmi

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto (STKL) ry., Tietotalo, Kilpisenkatu 1, 40100 JYVÄSKYLÄ
p. 040 829 8959, juha.peltosalmi@stkl.fi

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnan haasteet ja mahdollisuudet (Järjestöbarometri 2008)

STKL:n touko–kesäkuussa 2008 tekemän valtakunnallisen kansalaiskyselyn mukaan sosiaali- ja terveysyhdistysten vapaaehtoistointaan osallistui viimeisen vuoden kuluessa seitsemän prosenttia täysi-ikäisestä väestöstä, mikä vastaa 280 000 ihmistä. Vapaaehtoiset käyttivät toimintaan aikaa keskimäärin kymmenen tuntia kuukaudessa, yhteensä 33,6 miljoonaa tuntia vuodessa, joka vastaa 21 000 henkilötyövuotta. Toimintaan osallistumattomista viidesosa olisi kiinnostunut ottamaan osaa sosiaali- ja terveysyhdistysten toimintaan, mikä merkitsee noin 750 000 potentiaalista uutta yhdistystoimijaa.

Em. potentiaalisen osallistujajoukon tavoittaminen olisi järjestöille tärkeää, sillä järjestöbarometrikyselyn mukaan 88 prosenttia sosiaali- ja terveysalan paikallisyhdistyksistä ja 95 prosenttia valtakunnallisten järjestöjen johtajista arvioi toimintaansa tarvittavan lisää vapaaehtoisia. Vapaaehtoisten kysyntää lisää entisestään uusien yhdistysten laajamittainen perustaminen - vuonna 2007 rekisteröitiin 2397 uutta yhdistystä, joista 147 sosiaali- ja terveysalalle.

Sosiaali- ja terveysyhdistysten vapaaehtoistoiminnan yksi erityishaaste on itse toiminnan vaativuus. Vaikeissa elämäntilanteissa olevat ihmiset asettavat erityisvaatimuksia vapaaehtoistoiminnalle. Tehtävissä vaaditaan esimerkiksi sosiaalisia taitoja ja kykyä kohdata haastavissa tilanteissa olevia ihmisiä, oman elämänhallinnan tasapainoa sekä luotettavuutta mm. vaihtelovallisuutta edellyttävissä tilanteissa.

Sosiaali- ja terveysyhdistysten näkökulmasta vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia ovat toiminnan kasvava tarve ja ihmisten kiinnostus osallistua siihen. Haasteita ovat olemassa olevan osallistujapotentiaalin rekrytoiminen, vapaaehtoisista huolehtiminen koulutusta, perehdytystä ja muuta tarvittavaa tukea tarjoamalla sekä rajanveto vapaaehtoisille tarkoituksenmukaisiin toimintamuotoihin, joihin eivät kuulu ammatilliset ja palveluluonteiset tehtävät.

Tiina Kontinen

Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry, Töölöntorinkatu 2 A, 00210 Helsinki
tiina.kontinen@kepa.fi

Pohjoisen ja etelän rajapinnalla – vapaaehtoisuuden motiivit kehitysyhteistyössä

Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry:n tutkija-toimijaverkosto paneutui vuonna 2007 vapaaehtoisuuteen kehitysyhteistyössä. Yksi vuoden teemoista oli vapaaehtoisuuden motiivit – miksi vapaaehtoisuus kanavoituu juuri kehitysyhteistyöhön ja ”kaukana etelässä” oleviin toisiin? Vapaaehtoisuus motivoituu niin individualistisista kuin altruistisistakin lähtökohdista. Tässä esityksessä esitellään tutkija-toimijaverkoston

keskustelujen tuloksia ja pohditaan sitä, miten nämä erilaiset vapaaehtoisuuden lähtökohdat määrittävät kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä.

Suvi-Tuuli Porkka

Suomen Mielenterveysseura, Suvi-Tuuli.Porkka@mielenterveysseura.fi

Millaiset vapaaehtoistyön tukirakenteet tarvitsemme ja miten niiden rakentaminen tulisi käynnistää?

Vapaaehtoistyön erityislaadun tunnistaminen

Vapaaehtoistyö eroaa palkkatyöstä monin tavoin, esimerkiksi työntöön velvoittavuus sekä työnantajan direktio-oikeus ja velvollisuudet työntekijää kohtaan perustuvat erilaiseen sopimuskäytäntöön kuin palkkatyössä. Työsopimuslakia ei sovelleta ja työturvallisuuslakiakin vain rajoitetusti. Vapaaehtoisen työtä eivät säätele esimerkiksi vuosilomalaki tai työajan rajoitukset. Hänellä ei ole turvanaan työterveyshuoltoa tai irtisanomissuojaa, eikä työnantajan täydennyskoulutusvelvoite koske vapaaehtoistyötä teettävää yhdistystä.

Vapaaehtoisuus on monille ihmisille elämäntapa ja sille annetaan runsaasti aikaa. Tehtävälleen omistautunut vapaaehtoinen voikin huomaamattaan vaarantaa jaksamisensa ja hyvinvointinsa. Monet vapaaehtoistyön muodot ovat myös hyvin vaativia ja ne edellyttävät tekijältään monipuolisia kykyjä, erikoistumista ja jatkuvaa itsensä kehittämistä. Vapaaehtoistyössä voi altistua ihmissuhdekuormitukselle, sijaistraumatisoitua, tulla epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi tai hyväksikäytetyksi, joutua häirinnän kohteeksi, tulla mitätöidyksi ja jopa kiusatuksi. Myös vapaaehtoistyössä voi uupua!

Yhdistystoiminnan rakenteiden merkitys

Yhdistyksen hallitus vastaa sekä vapaaehtoistyöstä että vapaaehtoisistaan. Sen lisäksi, että vapaaehtoistyöntekijät on asianmukaisesti vakuutettu, tulee heidän työnsä sisällön, työhön saatavan tuen ja työolosuhteiden olla yhdistyksen hallituksen erityisen mielenkiinnon, valvonnan ja huolenpidon kohteena. Vapaaehtoistyötä teettävän yhdistyksen perusrakenteiden tulee olla kunnossa; kaikelle on oltava oma aikansa ja paikkansa. Selkeät ja yleisessä tiedossa olevat rakenteet tuovat turvaa ja lisäävät toiminnan ennakoitavuutta. Kaikkien toimijoiden on oltava tietoisia paitsi niistä, myös vapaaehtoistoiminnan tuen rakenteista ja nimettyjen vastuuhenkilöiden tehtävistä ja valtuuksista.

Vapaaehtoisten odotukset tukirakenteiden kehittelyn perustana

Yhdistyksellä on odotuksia vapaaehtoistensa suhteen, ja vapaaehtoistyöhön ryhtyvät henkilöt odottavat saavansa toiminnasta jotain myös itselleen. (Vapaaehtois)työntekijän ja (vapaaehtois)työnantajan välisen sanattoman psykologisen sopimuksen merkitys on oivallettava ja hyödynnettävä muun muassa vapaaehtoistyön tukirakenteiden perustana. Yhdistys, joka ottaa vapaaehtoisten odotukset huomioon, täyttää lainsäädännön velvoitteet ja muodostaa monipuoliset tukirakenteet, edistää vapaaehtoisten pysymistä mukana toiminnassa.

Suomen Mielenterveysseurassa on luotu Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön -hankkeen (2003–2007) yhteydessä vapaaehtoistoiminnan tuen malli, jota paikalliset mielenterveysseurat toteuttavat toimintansa vaatimassa laajuudessa ja valitsevat käyttöönsä tehtäviensä mukaiset tukemisen keinot.

Parasta Lapsille/Ville Liimatainen, Taru Heinonen

Vilppulantie 2, 00700 Helsinki, p. 09 3508 630, pl@parastalapsille.fi

Vapaaehtoisuus Parasta Lapsille – järjestössä on vuosien aikana muuttunut lapsille paremman yhteiskunnan rakentamisesta lapsen hyvinvoinnin rakentamiseen. Tämä näkyy käytännössä vapaaehtoisten lyhytkestoisempaan sitoutumiseen sekä omista henkilökohtaisista tarpeista lähtevänä toimintana. Toiminnassamme hyväksytään lyhytkestoinen sitoutuminen, mutta painotetaan toiminnan tavoitteista johtuen pitkäkestoista vapaaehtoisuutta.

Vapaaehtoisuuden tukirakenteena ovat järjestöstrategia (visiot, arvot, strategiset valinnat), järjestöllinen rakenne ja vapaaehtoisista koostuva päätöksenteko-organisaatio. Ehkäisevässä lastensuojelutyössä olemme määritelleet järjestömme vapaaehtoisuuden ”paikan” ja mahdollisuudet suhteessa ammattilaisten tekemään työhön.

Tavoitteenamme on vahvistuminen monikulttuurisena järjestönä. Monikulttuurisuus ei ole meille erityiskysymys, se tulee todeksi tasavertaisena kohtaamisena arjen toiminnassa ja mukana olevien hyvinvoinnin edistämisenä.

Järjestömme painottaa yhteiskunnan ja viranomaisten tekemän työn merkitystä lastensuojelussa. Haluamme mieluummin pienentää kuin laajentaa vapaaehtoisten lastensuojeluvastuuta. Ammatillinen lastensuojelutyö ei saa määritellä vapaaehtoista, ehkäisevää lastensuojelua. Vapaaehtoistoiminta on ammatillisen lastensuojelutyön tasavertainen kumppani.

Vapaaehtoissektorin ehkäisevässä lastensuojelussa tarvitaan monenlaisia toimijoita ja järjestöyhteistyötä. Parasta Lapsille haluaa tehdä järjestöyhteistyötä, jossa on yhteistyökumppanin kanssa yhdessä määritellyt tavoitteet ja toiminnan muodot. Haasteena yhteistyölle on järjestöjen erilainen toimintakulttuuri ja niiden yhteensovittaminen käytännön toiminnassa.

Kautta aikain Parasta Lapsille – järjestössä on ajateltu, että myös kaukaiset lapset ovat meitä lähellä. Järjestössä teemme konkreettista kehitysyhteistyötä heidän elinolojensa kehittämiseksi. Samalla kehittyvä järjestön vapaaehtoisten yhteisöllisyys ja olemme mukana globaalissa vastuussa lapsista.

Ihmisten yhteisöllisyyden tarve ei ole kadonnut tai vähentynyt. Järjestöllinen vapaaehtoistoiminta luo ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Parasta Lapsille tarjoaa mahdollisuuden yhteisöllisyyden toteutumiseen vapaaehtoistoiminnassa.

Henna Nikumaa, Virva Ryyänen, Eija Rytönen
Muistiliitto ry (Alzheimer-keskusliitto), Pohjois-Suomen aluetoimisto, Isokatu 47, 90100 Oulu
p. 050 4696480, etunimi.sukunimi@alzheimer.fi

Aluetyö vapaaehtoistoiminnan tukena

Muistiliitossa joka on muistisairaiden ihmisten ja heidän läheistensä järjestö, järjestötyötä tekevä alueohjaaja toimii vapaaehtoisista koostuvien yhdistysten hallitusten kanssa. Jäsenyhdistysten kansalaisjärjestötoiminnan tukemisesta vastaa osaltaan kolmen alueohjaajan tiimi.

Miten ammatillinen valtakunnallinen ja alueellinen järjestötyö tukee yhdistysten vapaaehtoistyötä? Jäsenyhdistysten hallitukset toimivat yhä enenevässä määrin ammattilaisten työnantajina ja kantavat juridista vastuun yhdistyksen toiminnasta. Taloudellinen vastuu ja työnantajaveloitteet ovat hankkeiden lisääntyessä kasvaneet. RAY-avustukset kohdentuvat Muistiliiton jäsenyhdistyksille, vuoden 2008 RAY-rahoitus on yhteensä n. neljä miljoonaa euroa.

Muisti- ja dementia-yhdistysten hallituksissa on asiantuntijajäsenenä mm. talous- ja henkilöstöalan ammattilaisia. Jos ammatillinen osaaminen korostuu hallitustyöskentelyssä, kuuluuko potilasjärjestön jäsenten ja asiakkaan eli muistisairaana ihmisen ääni? Muistiliiton järjestöllisen aluetyön tavoitteena on turvata muistisairaana ja omaisen äänen kuuluvuus sekä sairastuneen ja omaisen asiantuntijuus aktiivisessa vapaaehtoistyössä mm. yhdistysten hallituksissa. Aluetyössä joudutaan pohtimaan yhdistyksissä tehtävän vapaaehtois- ja ammattityön rajapintoja, jotka kulminoituvat erityisesti yhdistyksiin kohdistuvaan palvelujentuottamisen kasvavaan vaateeseen. Jäsenlähtöisyyden turvaaminen on keskeinen haaste yhdistysten toiminnan ammatillistuksessa.

Muistiliiton alueohjaajien tehtävänä on monipuolisin ohjauksellisin menetelmin tukea jäsenyhdistysten sekä perustoimintaa että niiden kehittämis- ja vaikuttamistyötä. Yhdistystoimijat saavat alueohjaajilta tukea mm.

hallituksen hyviin toimintatapoihin sekä yhdistyksen tiedottamiseen ja jäsenhankintaan. Alueohjaajat ovat liiton järjestöllisiä toimijoita, jotka huolehtivat liiton muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä dementiätyön alueellisen koulutuksen, tiedotuksen ja viestinnän koordinoinnista ja kehittämisestä sekä edustavat Muistiliittoa alueensa erilaisissa yhteistyöverkostoissa.

Laura Lager

**Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry, Töölöntorinkatu 2 A, 00210 Helsinki,
p. 358 9 584 23250, laura.lager@kepa.fi**

Suomalaisten vapaaehtoistyö kehitysmaissa

Suomalaisten järjestöjen Suomen ja Etelän (kehitysmaiden) välillä tapahtuman vapaaehtoistyön historia alkaa toisen maailmansodan jälkeisestä jälleen- ja rauhanrakennustyöstä. Vuosikymmenten muutokset maailmanpolitiikassa ja kansainvälisessä ilmapiiirissä ovat muokanneet ohjelmia. 2000-luvulla erityisesti nuorten mahdollisuudet lähteä vapaaehtoistoihin, harjoitteluun tai opiskelemaan kehitysmaihiin ovat kasvaneet huomasti. Vapaaehtoistyöstä on tullut yksi vaihtoehto monien joukossa ja toisaalta myös erilaiset kaupalliset yritykset tai järjestöt tarjoavat lyhyt- tai pitkäaikaista vapaaehtoistyötä kehitysmaissa. Kenties myös ihmisten motiivit ja panostusten intensiteetti vapaaehtoistoiminnan ja -työn suhteen on muuttunut, mikä asettaa vapaaehtoistyöjärjestöt uusien haasteiden eteen.

Kansainvälisen vapaaehtoistyön KVT:n kattojärjestön Service Civil Internationalin juuret ovat jo ensimmäisen maailmansodan jälkeisessä jälleenrakennustyössä. KVT:n menetelmänä ovat alusta saakka olleet kansainväliset työleirit, joilla konkreettisen työn lisäksi pyritään lisäämään rauhantahtoa ja kulttuurienvälistä ymmärrystä. Suomen osasto perustettiin toisen maailmansodan jälkeen Lapin jälleenrakennusta auttamaan. KVT on ollut alusta saakka uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton.

Maailmanvaihto- Suomen ICYE on perustaltaan kristillinen järjestö. ICYEn toiminta alkoi vaihtopöppilästyönä ja tavoitteena oli ymmärryksen lisääminen toisen maailmansodan vihollisvaltioiden nuorten välillä. Maailmanvaihdon toiminta on avointa erilaisille maailmankatsomuksille. Kansainvälisen toimintaympäristön muutosten myötä ICYE on nykyisin keskittynyt vapaaehtoistyövaihtoon.

Etelän vapaaehtoisohjelma Etvo on Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepan ohjelma, jota mm. ICYE oli perustamassa. Etvo, Maailmanvaihto ja KVT toimivat kukin omalla profiilillaan. Rauhanaate ja kulttuurien välisen ymmärryksen lisääminen kantavat edelleen Maailmanvaihtoa ja KVT:tä. Etvon tavoitteena on vahvistaa Kepan kehitysyhteistyön, kehityspolitiikan ja kansainvälisyyskasvatuksen parissa toimivien jäsenjärjestöjen ja niiden Etelän yhteistyöjärjestöjen kumppanuutta sekä kehitysmaaliikettä uusilla aktiiveilla, joilla on omakohtaista kokemusta ruohonjuuritason kehitysyhteistyöstä Etelässä.

Kepa aikoo kerätä tietoa siitä, miten globaali vapaaehtoistoiminta ja suomalaisen vapaaehtoisuuden toimintaympäristö muuttuu. Ymmärryksen lisääminen auttaa hahmottamaan haasteita ja millaisiin suuntiin toimintaa tulee kehittää.

Ylih. Leena Savunen,

**Turun kaupunki, Perusterveydenhuolto Ulkomaalaistoimisto
Kunnallissairaalan tie 20, 20700 Turku, p. 02 269 2730, leena.savunen@turku.fi**

Vastaava terveydenhoitaja Ritva Väyrynen,

**Turun kaupunki, Perusterveydenhuolto Ulkomaalaistoimisto,
Rauhankatu 14 b C, 3 krs, 20100 Turku, p. 02 262 6332, ritva.vayrynen@turku.fi**

Suunnittelija Mari Hakkala,

**Turun kaupunki, Perusterveydenhuolto Terveiden edistäminen, Puutarhakatu 14 A, 20100 Turku
p. 02 269 2936, mari.hakkala@turku.fi**

Monikas – monikulttuurista, monitoimijaista yhteisöjen terveyden edistämistä

Monikas-hanke toi yhteen julkisia ja yksityisiä maahanmuuttajatyön toimijoita Turussa. Tavoitteena oli verkostoida eri kulttuureja edustavat vapaaehtoistahot terveyttä edistävien työmuotojen merkeissä. Aloite tuli vapaaehtoistaholta. Julkinen toimija haki tietoa eri kulttuuriryhmien tarpeista ja pyrki tekemään tunnetuksi viranomaisjärjestelmämme toimintaperiaatteita ja palveluita. Mukana oli parisenkymmentä eri turkulaista maahanmuuttajatahoa ja vapaaehtoisryhmittymää. Toiminta muodostui melko terveystoimiseksi, joskin mukana oli aktiivisia julkisen sektorin toimijoita etenkin kaupungin liikuntatoimesta mutta myös sosiaali- nuoriso- ja kulttuuritoimesta.

Hanke toteutettiin 3-vuotisenä ohjattuna yhteistyöryhmänä. Yhteistyö oli erittäin kehittävää molemmin puolin. Kävi ilmeiseksi, että maahanmuuttajaväestöjen tarpeet ovat kovin erilaisia ja eri vaiheissa Suomeen kotiutumisessaan ja tämä täytyy toiminnassa ottaa huomioon. Monikulttuurista kompetenssia kaivataan paljon lisää niin julkisella ja yksityisellä puolella kuin itse maahanmuuttajaryhmittymissäkin.

Keskeinen hanketulos oli, että julkisen palveluntuottajan jokaisella sektorilla tarvitaan osaava ja taitava koordinaattori, jonka tehtävä olisi kehittää yhteistyötä ja menetelmiä maahanmuuttajayhdistysten kanssa. Monikas-hankkeen yhdistykset kaipasivat paljon kädestä pitäen ohjausta mm. omien kehittämissuunnitelmien muokkaamisessa muotoon, jossa niitä voitiin asianhallintajärjestelmässä viedä eteenpäin. Opastusta tarvittiin myös toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi – työ on hyvin haavoittuvaista esimerkiksi henkilövaihdosten takia. Yhdistyksistä ja myös eri viranomaistahoista tuli toisilleen vertaistukea ja hyvän toiminnan malleja pystyttiin jakamaan. Kaikkien keskinäiset yhteydet tiivistyivät kun rakenne oli selvä, tavoite yhteinen ja keinoja opeteltiin yhdessä.

Minna Ruusuvirta, Cupore,

Tallberginkatu 1 C 137, 00180 Helsinki, p. +358 9 7746 0441, minna.ruusuvirta@cupore.fi

Pasi Saukkonen, Cupore,

Tallberginkatu 1 C 137, 00180 Helsinki, p. (09) 774 60413, pasi.saukkonen@cupore.fi

Kai Lehikoinen, Teatterikorkeakoulu,

PL 163, 00531 Helsinki, Puh. 050 439 0517, 31.12.2008 asti: kai.lehikoinen@taik.fi ja 1.1.2009 alkaen: kai.lehikoinen@teak.fi

Vapaaehtoistoiminnasta palvelujen tuottajaksi: Kolmas lähde kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmannen sektorin hyvinvointipalvelujen tuottamisen tukena

Palvelujen ulkoistaminen osana kunta- ja palvelurakenneuudistusta luo markkinoita palvelujen tuottamiselle ja tarjoamiselle. Yksityisen sektorin lisäksi kolmas sektori jo nyt tuottaa monia korkeatasoisia palveluja. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmannen sektorin toimijoihin on viime aikoina kohdistunut valtion ja kuntien kautta kasvavia odotuksia varsinkin hyvinvointipalvelujen tuottamiseen liittyen.

Tarkastelemme keväällä 2008 käynnistettyä valtakunnallista ESR-hankeohjelmaa "Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana", jonka puitteissa kolmannen sektorin toimijat pilotoivat kunnille ja yrityksille suunnattuja uusia palvelukonsepteja. Esittelemme, miten hankeohjelman *Kolmas lähde* – koordinaatiohankkeessa tutkitaan kolmannen sektorin toimijoiden ja työntekijöiden valmiuksia toimia palvelujen tuottajina ja tuetaan näiden valmiuksien kehittymistä. Esittelemme myös niitä juridisia ja verotuksellisia haasteita, joita oikeudelliset ja verotukselliset kysymykset tuottavat kolmannen sektorin organisaatioille näiden ryhtyessä palvelujen tuottajiksi.

Kolmas lähde – hanketta toteuttavat yhteistyössä Kulttuuripolitiikan tutkimuksen edistämisyhtiö Cupore, Nuorisotutkimusseura ry, Suomen Liikunta ja Urheilu ry, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, Taideteollinen korkeakoulu ja Teatterikorkeakoulu. Kehittämishankkeessa on tällä hetkellä mukana 75 paikallista yhdistystä eri puolilta Suomea.

Helena Norokallio

Turun lähimmäispalveluyhdistys ry / Kotikunnas, Luolavuorentie 4, 20810 Turku
p. 044-0820 213, helena.norokallio@kotikunnas.fi

Matti Kontio

Turun seudun työttömät TST ry., matti.kontio@tstry.com

Joe Majanen

toiminnanjohtaja

Turun Seudun Työttömät TST ry., joe.majanen@tstry.com

Tuula Nevalainen

projektipäällikkö, Turun Seudun Työttömät TST ry., tuula.nevalainen@tstry.com

TST – malli vapaaehtoistoiminnassa

Sponsoroitu vapaaehtoisavun kolmikantamalli saa jalansijaa Suomessa. Turun Ekotori, Turun Seudun Työttömät TST ry ja Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry allekirjoittivat sopimuksen yhteistyöstä. Malli on yksinkertainen: yritys sponsoroi yhdistystä korvaukseksi ennalta sovitusta vapaaehtoisavusta jossakin sitä tarvitsevilla paikassa, tässä tapauksessa palvelutalossa. Hyötyjiä ovat kaikki osapuolet: yritys saa positiivisen yhteiskuntavastuullisen imagon, yhdistys lisävaroja toimintoihinsa ja palvelutalo pystyy jakamaan tehokkaammin voimavarojansa ja asiakkaiden elämänlaatu paranee.

Sponsoriraha myönnetään yhdistykselle, ei yksittäisille jäsenille. Yhdistys saa sponsorirahan käyttöönsä sovitun vapaaehtoispanoksen jälkeen rahoittaakseen ja monipuolistaakseen jäsenoimintojansa. Ekotori on omalta osaltaan tukemassa turkulaisten vanhusten ja sairaiden elämänlaatua ja samalla työttömien työkykyä ylläpitävää mielekästä toimintaa.

Yrityksen ja yhdistyksen lisäksi tarvitaan vapaaehtoisavun kohde. Se voi olla vaikkapa palvelutalo. Tällaisessa tapauksessa yhdistys auttaa tehtävissä, jotka pystytään hoitamaan tavallisen ihmisen taidoin. Ammattihenkilöstön työtä ei tehdä. Asukkaiden kanssa ulkoileminen, sanomalehtien lukeminen ja muu yhdessäolo on tervetullutta. Vapaaehtoinen oppii lisäksi kohtaamaan vanhuutta ja omaakin vanhenemistaan.

Sponsorisopimuksessa sovitaan kaikkien osapuolten kesken avustuksen suuruudesta, edellytettävistä tehtävistä sekä toiminnan seurannasta. Kotikunnas opastaa vapaaehtoiset tehtäviinsä ja määrittelee eniten tukea kaipaavat asukkaat. Vapaaehtoisilla on mahdollisuus osallistua Kotikunnaan ja muiden vapaaehtoistoimintaa tekevien tahojen koulutuksiin. Turussa toimii Vapaaehtoisen vanhustyön kehittämistyöryhmä, johon kuuluu lukuisten yhdistysten lisäksi Turun kaupungin, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän ja oppilaitosten edustajia.

Tuija Viestilä

Suomen Valkonauhaliitto ry., Fredrikinkatu 58 A 2, 00100 Helsinki

p. 045 121 3474, tuija.viestila@suomenvalkonauhaliitto.fi

Vapaaehtoiset suomen kielen opettajina: esimerkkinä Suomen Valkonauhaliitto ry:n yhteishanke Helsingin kaupungin kanssa

Kielenopetuksen hoitavat maassamme lähtökohtaisesti pedagogisesti pätevät ammattilaiset. Kun opiskelijana on iäkäs maahanmuuttaja, joka tuskin siirtyisi työelämään edes kielitaitoisena, on hänelle suunnattu kielikoulutus riittämätöntä. Jos maahanmuuttaja on pakolainen, joka ei pysty kustantamaan omaa opiskeluaan, on hän pahimmassa tapauksessa kielikoulutuksen ulkopuolella. Suomen Valkonauhaliitto ry:ssä havahduttiin koulutustarjonnan aukkoihin ja päätettiin aloittaa uusi työmuoto.

Helsingin kaupunki aloitti tammikuussa 2008 Suomen Valkonauhaliitto ry:n kanssa yhteishankkeen, jonka tarkoituksena on opettaa suomen kieltä iäkkäille maahanmuuttajille. Opettajat ovat järjestön vapaaehtoisia

toimijoita, joilla voi olla aiempaa kokemusta kielenopetuksesta ja/tai työstä maahanmuuttajien parissa. Suurimmalla osalla ei ole kumpaakaan. Opetuksen organisoii ja tuntityöskentelyä johtaa järjestön palkattu projektisihteeri (abstraktin kirjoittaja). Hänellä on FM-tutkinto yleisestä kielitieteestä ja kokemusta suomi toisena kielenä – opetuksesta.

Vapaaehtoiset opettajat ovat olleet aluksi huolissaan omien taitojensa riittämisestä. Kun kyseessä on alkeiskurssi, jolla keskitytään sanaston opetteluun ja jätetään kieliopin osuus pieneksi, ei opettaminen valmiin materiaalin pohjalta ohjeistettuna ole vaatinut erityistaitoja. Haasteisiin ja ongelmiin täytyy silti varautua sekä opetuksessa että kanssakäymisessä eri kulttuurin edustajien kanssa – mutta toisaalta pätevät opettajat ja muut ammattinsa puolesta maahanmuuttajien parissa toimivat kokevat, ettei heilläkään ole riittäviä valmiuksia maahanmuuttajatyöhön.

Kuvaan alustuksessani kokemustemme pohjalta onnistumisen edellytykset maahanmuuttajien opettamisessa ja vertaan opettajaksi pätevöityneen ja vapaaehtoisen haasteita.

V IKÄÄNTYVÄ KANSALAISSYHTEISKUNTA

Jyrki Jyrkämä

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, MaB 113, 40014 Jyväskylän yliopisto 014 2602961

jyrki.jyrkama@jyu.fi

Ikääntyvä kansalaisyhteiskunta – näkymiä ja pohdintoja

Ikääntyvään yhteiskuntaan on kohdistumassa jatkuvasti voimistuva keskustelu, mutta tässä keskustelussa ei juurikaan puhuta yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntana. Toisaalla kansalaisyhteiskuntaan liittyvässä teoretisoinnissa, tutkimuksessa ja laajemmassa keskustelussa ei puolestaan juurikaan eksplisiittisesti tematisoida kansalaisyhteiskunnan ikääntymistä.

Esityksessäni koetan alustavasti nivoa jollakin tavalla yhteen näitä kahta keskustelukenttää, etsiä niitä yhdistäviä juonteita ja käsitteellistyksiä. Pohdin myös ikääntyvästä yhteiskunnasta esitettyjä visioita kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Tavoitteenani on tarkastella ikääntyvää kansalaisyhteiskuntaa myös tämän hetken tutkimuksen ja tutkimustarpeiden näkökulmista.

Minna Ylilahti

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, MaB 115, 40014 Jyväskylän yliopisto 014 2602812

Minna.ylilahti@jyu.fi

Riskialtis vanheneminen ja kansalaistoimijuus

Vanheneminen nähdään yhä enemmän riskejä sisältävänä ulottuvuutena elämäkulussa. Riskit liittyvät esimerkiksi mahdollisuuksiin päättää ja hallita elämänsä kulkua, terveyttä ja hoivaa, omaisuutta tai muita resursseiksi luokiteltuja asioita. Riskit ovat osa ikääntymisen tulevaisuudenkuvaa, ne liittyvät yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin ja päätöksentekoon, saaden epävarmuuden ja ennustamattomuuden sisältöjä. Iästä puhutaan usein kollektiivisen epävarmuuden ja muutoksen merkityksissä. Keskusteluissa risteilevät kysymykset vastuista, oikeuksista ja eettisestä toiminnasta. Esityksessä pohditaan, millaisena kansalaistoimijuus muotoutuu, jos ikääntyvää yhteiskuntaa ajatellaan riskiyhteiskuntana, jossa vanheneminen nähdään paitsi riskinä yhteiskunnalle myös yksilölle itselleen.

Briitta Koskiahho

Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos, 33014 Tampereen yliopisto

briitta.koskiahho@uta.fi

Onko mahdollista, että vanhus olisi palvelukansalainen? Palvelujen markkinoistaminen ja kansalaisvaikuttaminen Englannissa 2000-luvulla.

Olen 2005–2008 välisenä aikana tutkinut sosiaali- ja terveystalouden markkinoistamista. Näiden palvelujen markkinoistamisessa ikääntyneiden asumiseen liittyvät ja terveystaloudet ovat olleet keskiössä. Olen tutkinut palveluja palvelutalouden kannalta sekä sosiaalipolitiikan idean ja järjestelmän muutoksen kannalta mutta myös kansalaisten vaikuttamisen ja ikääntyneiden osallistumisen kannalta. Koska markkinoistamisessa Englanti on ollut 1980-luvulta lähtien johtoasemassa, päähuomioni on kiintynyt brittityhteiskuntaan. Lisäksi olen tutkinut Ruotsia ja Suomea siltä kannalta, miten ne ovat seuranneet 2000-luvulla brittien jalanjäljissä polkuriippuvuus mielessä pitäen.

Englannissa New Labour -hallituksen ohjelmassa palvelujen modernisoinnissa, josta näiden mielestä on kysymys, keskeisenä tekijänä on kansalaisten osallistuminen. Palvelujen kehittämisessä ja järjestämisessä keskeisenä tekijänä, vaikka tuottajana olisikin ja useimmin ikääntyneiden osalta onkin asumispohjaisten palvelujen kohdalla, yksityinen sektori.

Tässä esityksessä tarkastelun kohteena on se, miten britit ovat selviytyneet kansalaisyhteiskunnallisista haasteista 2000-luvulla. Voittokulkua ei ole marsittu. Kun nyt samantapainen kehitys kuin Britneissä on suomalaisen toimintapolitiikan ohjenuorana ja kun lisäksi sekä valtio että kunnat korostavat kansalaisten mukaan ottamista, kannattaa vilkaista, mitä karikkoja tällä tiellä kulkijoilla on ollut ja on. Onko suomalainen yhteiskunta oppiva yhteisö? Omien tulosteni mukaan palvelujen markkinoistamisessa ei ainakaan vielä.

Viite: Briitta Koskiahon (2008) Hyvinvointipalvelujen tavaratalossa. Palvelutalous ja sosiaalipolitiikka Englannissa, Ruotsissa ja Suomessa. Vastapaino. Tampere.

Pirjo Knif

SONet Botnia, Kokkolan kaupunki, Perusturva, Pl 43, 67101 Kokkola, 044 7809976

pirjo.knif@kokkola.fi

Sukupolvien välinen hoiva ikääntyvässä kansalaisyhteiskunnassa

Ikääntymispolitiikasta on tullut yksi keskeinen politiikan lohko. Väestön ikääntyessä hoivan järjestäminen haastaa koko hyvinvointiyhteiskunnan. Kysymys koskettaa laajasti kansalaisyhteiskuntaa liittyen julkistalouden rahoituspohjan edellyttämään ikääntyvien palvelujärjestelmän pitkäjänteiseen muokkaamiseen. Palvelujen rakenteet ja tuottamisen tavat sekä sosiaalipolitiikan toimijoiden väliset suhteet muuttuvat. Ikääntyville suunnattu epävirallinen eli informaali hoiva on merkittävä ikääntyvien hyvinvoinnin tekijä mutta sitä ei ole paljon huomioitu. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten myötä sukupolvien välisen hoivan merkitys korostuu.

Tarkastelen keski-ikäisten tuottamaa informaalia hoivaa. Sukupolvien ketjussa keski-ikäisten asemoituminen tavallisesti sisältää hoivavastuuta sekä nuoremman että vanhemman sukupolven suuntaisesti. Keski-ikäisten lasten tuottama informaali hoiva joko siirtää myöhemmäksi, edeltää, täydentää tai on vaihtoehtona ikääntyvän julkisten hoivapalvelujen tarpeelle. Informaalin hoivan ilmenemistä ja sukupolvien välistä hoivasuhdetta voidaan kuvata prosessina.

Keski-ikäiset kokevat informaalin hoivan ja auttamisen usein luonnollisena osana suhteessaan ikääntyviin. Hoiva voi olla myös moraalisesti velvoittava tai käytännöllisistä syistä, esimerkiksi välimatkasta tai työtilanteesta johtuen mahdotonta toteuttaa. Informaalin hoivan sisällöt vaihtelevat konkreettisista arjen auttamistehtävistä henkiseen tukeen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen, perustuen ikääntyvän tarpeisiin.

Tarkastelussa fokusoidaan keski-ikäisten edellytyksiä ottaa enemmän vastuuta, kun julkisen sektorin piiriin tulleita asioita, seurauksena sosiaalipolitiikan muutoksista, palautetaan perheille ja yksilöille. Tarkastelunäkökulma on keski-ikäisten; miten he kokevat ja mitä heille itselleen merkitsee hoiva, jonka he tuottavat vanhemmalle sukupolvelle. Informaaliin hoivaan sitoutuminen on myös kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta tärkeä kysymys.

Tanja Kuronen

Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos

p. 050 445 8202, Tanja.Kuronen@pp.inet.fi

Vanhushoivasta kansalaistyötä

Olen tutkinut vanhusten kotona tehtävää siivoustyötä ja tullut siihen tulokseen, että kotisiivous on välttämätöntä, huonosti palkattua, naisen tekemää ja naisen työksi sukupuolittunutta alhaisen statuksen työtä, jota kukaan ei haluaisi tehdä eikä teettää. Sen haluttaisiin olevan ilmaista ja huomaamatonta.

Vanhuksia on koko ajan enemmän ja heidän toivotaan asuvan kodeissaan mahdollisimman kauan eli ongelma laajenee kaiken aikaa. Kunnat eivät tarjoa riittävästi kotiapua. Monet eivät lainkaan. Syynä on resurssipula, joka pakottaa priorisoimaan. Kotiavussa tämä tarkoittaa sitä, että pestään mummo ja jätetään huusholli likaiseksi. Yksityiset siivousyritykset eivät ratkaise kaikkien ongelmia.

Hätiin tulee kolmas sektori. Se ottaa harteilleen vastuun, jota se ei pysty kantamaan. Kolmannella sektorilla hoivavastuun ylikuormittavat naiset tekevät vapaaehtoistyönä sen, minkä hyvinvointivaltio jättää tekemättä.

Kolmas sektori on yksi kansalaisyhteiskunnan ilmentymä. Itsestään tietoista kansalaisyhteiskuntaa meillä ei ole, on vain jaettu aavistus siitä, mitä se voisi olla. Yhteinen ponnistus jonkin ongelman ratkaisemiseksi tuottaa kuitenkin sellaisia toiminnan muotoja, jotka ovat lähtöisin samasta tajunnasta, samasta ”sienirihmastosta”.

Tekeillä olevassa väitöskirjassani pureudun tähän ongelmakenttään. Otsikolla *Naisen työstä kansalaistyöksi* pohdin, miten vanhusten ja muidenkin tarvitsijoiden kotona tarvittavasta avusta voisi muovailta kansalaisyhteiskunnan työtä: mielekästä, arkista auttamistyötä, jossa riittäisi tehtävää muillekin kuin naisille.

Jere Rajaniemi

Ikäinstituutti, Kalevankatu 12 A, 00100 Helsinki, p. 09 6122 1613, jere.rajaniemi@ikainst.fi.

Ikääntyneiden vapaaehtoistoiminta – käsitteitä ja kehittämistä

Ikäinstituutin Vavero-hankessa (2007–2010) tutkitaan ja kehitetään ikääntyneiden vapaaehtoistoimintaa sekä osallistujien että kansalaisjärjestöjen näkökulmasta. Hankkeessa on tullut esille, että tällaisessa tutkimus- ja kehittämistyössä on välttämätöntä pohtia vapaaehtoistoiminnan, kansalaistoiminnan ja järjestötoiminnan käsitteitä ja niiden välisiä rajoja. Myös keskustelu näiden toimintamuotojen paikasta ikääntyvässä yhteiskunnassa on keskeinen osa toiminnan kehittämistä.

Vavero-hankkeessa vapaaehtoistoiminta ymmärretään varsin laajasti. Kiinnostuksen kohteena ei ole vain eri organisaatioiden välittämä vapaaehtoisapu tai -työ, vaan kaikki sellainen yleishyödyllinen, palkaton ja vapaaehtoinen toiminta, jota kansalaiset tekevät varsinkin järjestöissä ja erilaisissa harrastusryhmissä. Vapaaehtoistoimintaan sisällytetään tällöin mm. järjestöjen luottamushenkilönä tai aktiivijäsenenä toimiminen, erilaisten tapahtumien järjestelyihin osallistuminen sekä hyvin monenlaiset tavat tarjota omaa vapaaehtoispanosta yhteiseksi hyväksi. Tällaisen laajan näkökulman omaksuminen on osoittautunut haasteelliseksi etenkin tiedonkeruussa ja kyselylomakkeita laadittaessa, sillä ihmiset ymmärtävät vapaaehtoistoiminnan vaihtelevin tavoin.

Vapaaehtoistoiminnan käsitteen hajanaisuuden lisäksi toinen haaste kehittämiselle ovat järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan kohdistuvat ristiriitaiset odotukset. Kansalaisyhteiskunnasta lähtevien tarpeiden ja tavoitteiden lisäksi järjestöjen yhteiskunnallista tehtävää tarkastellaan kasvavasti myös julkisen sektorin ja markkinoiden näkökulmista. Väestön ikääntyessä ja palvelutarpeiden kasvaessa varsinkin julkisen palvelujärjestelmän odotukset järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan suhteen ovat voimistuneet. Samalla vanhat käsitteet ovat saaneet jatkuvasti uusia sisältöjä.

Ilka Haarni

Ikäinstituutti, Kalevankatu 12 A, 00100 Helsinki, ilka.haarni@ikainstituutti.fi

”Pitää lähteä liikkeelle” – eläkeikäisten osallistumisen eetoksesta

Eläkeikäisten vapaaehtoistoiminta on viime vuosina noussut kasvavan huomion kohteeksi. Kolmatta ikää elävien nähdään muodostavan merkittävän yhteiskunnallisen resurssin, jos ikäryhmän toiminta suuntautuu vapaaehtoisuuteen. Eläkeikäisten omista käsityksistä ei kuitenkaan juuri ole tietoa: miksi ikäihmiset osallistuvat ja mihin? Artikkelissa tarkastellaan kaupunkiympäristössä elävien eläkeikäisten laajasti ymmärrettyyn vapaaehtoistoimintaan – harrastuksiin, yhdistystoimintaan ja vapaaehtoistyöhön - osallistumiselleen antamia selityksiä. Analyysin aineistona on pääkaupunkiseudulla etnografisen tutkimuksen osana kerättyjä laadullisia haastatteluja (36 kpl). Aikaisempi aktiivisuus vaikuttaa omalta osaltaan eläkeiän osallistumiseen, mutta myös eläkkeelle jäämisen tuoma muutos sai osan haastatelluista liikkeelle. Tulokset viittaavat siihen, että itsestä huolehtiminen eri ulottuvuuksineen olisi eläkeikäisille olennainen osallistumiseen innostava tekijä. Osallistumisen selitykset rakentuvat ikäkansalaisuuden eetokseksi, jossa itsestä huolta pitäminen nähdään lähes velvollisuutena ja osallistumisen eri muodot tämän tehtävän antoisana suorittamisen väylänä.

VI LASTEN JA NUORTEN KUNTA

Reetta Niemi, reetta.niemi@elisanet.fi

Osallisuus lähtökohtana yhteisöllisyyden tukemisessa alakoulussa

Viimeaikaisissa keskusteluissa on korostettu yhteisöllisyyden tukemista yhteiskunnan jokaisella sektorilla. Esityksessä käsitellään, kuinka toimintatutkimuksen keinoin kehitettiin yhteisöllisyyttä tukevaa pedagogiikkaa ja siihen pohjautuvia osallistavia opetusmenetelmiä alakoulussa. Yhteisöllisyys on määritelty tässä yhteydessä yksilölle ja ryhmälle subjektiiviseksi kokemukseksi, yhteenkuuluvuuden tunteeksi, joka on vahvasti yhteydessä myönteisiin emootioihin ja hyviin keskinäissuhteisiin. Tällöin ryhmän jäsenet jakavat sekä yhteisen identiteetin me-tunteen kautta että kokemuksen siitä, että he muodostavat yhteisen ryhmän. Tutkimuksessa yhteisöllisyys ymmärretään kollektiiviseksi kokemukseksi, joka ilmenee vuorovaikutuksessa, yhteisessä toiminnassa ja ryhmässä vallitsevassa tunnelmassa. Osallistava opetus puolestaan yhdistetään sosiokulttuuriseen opettamiseen, mutta sillä tarkoitetaan myös kolmikantaista opettajan, oppilaiden ja vanhempien välistä yhteistyötä opetuksen suunnitteluvaiheesta sen toteuttamiseen ja arviointiin. Esityksessä tuodaan esiin keinoja, kuinka oppilaiden ja vanhempien osallisuutta tuettiin opetuksen suunnittelussa ja sen arvioinnissa, ja kuinka kehitetyt käytänteet tukivat sekä kodin ja koulun että luokan oppilaiden välistä yhteisöllisyyttä. Tutkimusaineisto koostuu tutkija-opettajan ja hänen luokkansa oppilaiden ja vanhempien kokemuksista eletystä pedagogikasta. Aineisto analysoitiin narratiivisilla menetelmillä.

Riitta Korhonen

Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos, Seminaarinkatu 1, 26100 Rauma

Puh. (040) 511 5035, riitta.korhonen@utu.fi

Leena Lestinen

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

Puh. (014) 260 3277, leena.lestinen@jyu.fi

Kansalaiseksi kasvattamaan kouluyhteisössä – miten opettajaksi opiskelevat valmistautuvat tulevan koulutyönsä haasteisiin

Esitys lähestyy osallisuutta kansalaisyhteiskunnassa koulutuksen ja koulukasvatuksen suunnasta. Tarkastelun keskiössä on kansalaiskasvatus, jonka nykyistä koulutuspoliittista kehystä hahmotetaan EU:n ja valtion suunnitelmien pohjalta. Valtakunnalliset tavoitteet kohdistuvat suurelta osalta koululaitokseen ja perusopetukseen. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa ja opetushallituksen antamassa suosituksessa toteutettavista aihekokonaisuuksista on mainittu aktiivinen kansalaisuus sekä siihen viittaavia ja yhdistettäviä

sisältöjä. Kuntien ajankohtaisena haasteena ja tehtävänä onkin selvittää kansalaiskasvatuksen tilanne alueensa kouluissa ja tehostaa asian esille tuomista sekä myös päivittää koululaitoksessa toimivien opettajien tietoja ja taitoja.

Kansalaiskasvatus on haaste myös tuleville opettajille ja siten myös opettajankoulutukselle. Opettajankoulutuksessa on tehty valtioneuvoston aloitteesta selvitys kansalaisvaikuttamiseen liittyvistä opinnoista ja sisällöistä vuosina 2004–2007. Tulosten mukaan opiskelijoilla ei ole riittävästi tietoa tältä alueelta, ja monet asiat jäävät liiaksi yksittäisen henkilön aktiivisuuden varaan. Tämän valtakunnallisen selvityksen tulokset ovat pohjana uudessa tutkimushankkeessa, joka kohdennetaan erityisesti luokanopettajakoulutukseen ja alakouluun.

Syksyllä 2008 alkaneen tutkimushankkeen tarkoituksena on saada selville ja tuoda esille opiskelijoiden näkökulma. Jo tehdyn pilottitutkimuksen pohjalta hanketta jatketaan ja tutkimus laajennetaan koskemaan kaikkia opettajankoulutusyksiköitä Suomessa. Hankkeessa kartoitetaan opiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia kansalaiskasvatuksesta yleensä, omassa koulutuksessaan, tulevassa opettajan tehtävässä sekä koulun oppimisympäristössä.

Tomi Kiilakoski

Nuorisotutkimusverkosto, Tampereen yliopisto, tutkija, Hiidentie 1 A 10, 90550 Oulu

puh: 040–5046432, tomi.kiilakoski@uta.fi

Kouluväkivallan vähentäminen ja turvallinen koulu

Kouluväkivallalla viitataan kouluissa tapahtuvaan tahalliseen vahingoittamiseen. Yhdysvalloissa kouluväkivalta tunnustettiin sosiaalisesti ongelmaksi 1990-luvulla, jolloin maassa tapahtui useita kouluampumisia. Ilmiö on tämän jälkeen otettu etevissä määrin tutkimuksen kohteeksi. Kouluväkivallan käsitteellä pyritään kiinnittämään huomiota kouluissa tapahtuviin ääri-ilmiöihin, joiden kuvaamiseen koulukiusaamisen käsite tuntuu riittämättömältä. Suomessa kouluväkivallan käsite on ollut verrattain vähäisessä käytössä eikä asiaa koskevia empiirisiä tutkimuksia liiemmästi ole.

Esitelmässä käsitellään kansainväliseen kouluväkivaltakeskusteluun nojaten kouluväkivallan syitä, olemusta sekä sen estämisen keinoja. Painopisteenä kouluväkivallan estämiselle on pidetty oppilaiden roolin lisäämistä sekä luottamuksellisten suhteiden rakentamista oppilaiden, heidän vanhempiensa ja opettajien välille. Kouluväkivallan preventiokeinoina on nähty erilaisten kontrollimekanismien sijaan yhteisöllisen tuen rakentaminen sekä huomion kiinnittyminen siihen, minkälaisia kasvuympäristöjä koulut ovat.

Kouluväkivallan estämisen keinot muistuttavat monin tavoin niitä keinoja, joita oppilaiden osallisuuden edistämiseksi on kehitelty. Onkin olemassa ilmeinen yhteneväisyys turvallisen, kouluväkivaltaa ehkäisevän sekä oppilaiden osallisuusmahdollisuuksista huolehtivan kouluympäristön välillä. Osallisuuden edistäminen voidaan nähdä myös ennaltaehkäisevänä työnä, jonka hyödyt voivat olla monisyisiä. Lasten ja nuorten osallisuudesta huolehtiminen eri kasvuympäristöissä näyttää kouluväkivaltakeskustelun valossa olevan eräs keino, millä voidaan rakentaa turvallisempaa yhteiskuntaa.

Maija Gellin

Suomen sovittelufoorumi ry, Koulusovittelu -hanke, projektipäällikkö

maija.gellin@ssf-ffm.com, www.ssf-ffm.com

Sovittelu yhteisöllisyyden ja osallisuuden menetelmänä

Vertaissovittelumenetelmä on keskeisin sovittelumenettely kouluissa ja sen osalta tutkimustulokset ovat rohkaisevia. Tällä hetkellä Suomessa toimii yli 300 Suomen sovittelufoorumin vertaissovittelu-koulutuksen saanutta koulua ja koulutuskysyntä kasvaa jatkuvasti. Samaan aikaan työyhteisö-sovittelua ollaan tutkimustyön myötä mallintamassa ja perhesovittelun hanketta käynnistämässä. Rikossovittelun lakiuudistuksen myötä sovittelu on konfliktitilanteissa kaikkien kansalaisten hyödynnettävissä. Tässä

esityksessä valotan toisaalta vertaissovittelutoiminnan tilannetta kouluilla viimeisimmän kyselytutkimuksen valossa ja toisaalta avaan näkymiä kouluja lähinnä olevaan sovittelutyön kenttään.

Koko yhteisön mahdollisuus osallistua koulurauhan turvaamiseen on tärkeää. Perinteisen aikuisjohtoisen konfliktien käsittelyn rinnalle on tuotava mahdollisuuksia, joissa myös oppilaat voivat olla osallisina. Oppilaiden oma asiantuntijuus on merkittävää kun halutaan avata oppilasyhteisön sisällä tapahtuvia ilmiöitä. Oppilaiden ei kuitenkaan tulisi olla vain tutkimus-kohteita vaan tutkimus- ja kehittämistyön tulisi tuottaa käytäntöjä, jossa oppilaat ovat keskeisiä toimijoita. Vertaissovittelutoimintaan liittyneiden kyselyjen mukaan oppilaat omaksuvat sovittelijan roolin erittäin hyvin ja aikuisten tuella pysyvät osallistumaan yhteisönsä ristiriitojen selvittelyyn.

Sovittelu tulee koululla tunnetuksi käynnistyneen vertaissovittelutoiminnan kautta. Onnistumisten myötä myös koulun henkilökunta on omaksunut sovittelun työotteen niin, että tarvittaessa aikuisetkin ovat toimineet sovittelijoina sovittelun fasilitatiivisia periaatteita toteuttaen. Koulun johdolle sovittelu avaa väylän myös alueellisen sovittelutahon hyödyntämiseen vaikeammassa konfliktissa. Näin sovittelussa opittu konfliktinhallinnan taito kulkee läpi kouluyhteisön tuomalla kaikille yhteisön jäsenille mahdollisuuden osallistua työrauhan turvaamiseen. Tämän vuoden alussa käynnistyneet tutkimukset tulevat antamaan paitsi tietoja sovittelun toteutumisesta kouluilla myös näkymiä erityisesti sovittelun tuottamiin oppimiskokemuksiin.

Päivi Virkki

Lastentarhanopettaja, FM, ELA, paivivirkki@gmail.com

Miten lapset kokevat päivähoidon arjen?

Alustuspuheenvuorossani puhun esikouluikäisten lasten kokemuksista omasta arjestaan päiväkodissa. Millaiset asiat ovat lapsille tärkeitä ja miten he kokevat voivansa toteuttaa omia toiveitaan ja tärkeänä pitämiään asioita hoitopäivän aikana? Puheenvuoroni pohjautuu omaan tekeillä olevaan tutkimukseeni, joka liittyy aihepiiriltään ja tutkimustehtäviltään päiväkotilasten sekä kasvatus- ja ohjaushenkilöstön kokemusten kuvaamiseen, tulkintaan ja ymmärtämiseen. Tieteen filosofiselta lähtökohdaltaan tutkimukseni on hermeneuttis-fenomenologinen. Sen tavoitteena on ymmärtää yksilöiden ja heidän sosio-kulttuurisen maailmansa välistä suhdetta.

Tutkimuksessani lasten aineisto koostuu lasten haastatteluista sekä saduttamalla tuotetuista kertomuksista. Lasten haastattelemineen on haastavaa, sillä että vaikka haastattelun tarkoituksena on oppia ymmärtämään lasten tapaa nähdä maailma ympärillään, voi aikuinen samalla tulla vaikuttaneeksi eri tavoin lasten ajatteluun ja ilmaisuun. Lapset tiedostavat aikuisen maailman erilaisuuden ja siirtyvät herkästi käyttämään sen mukaisia sääntöjä ja normeja - puhutaan sosiaalisen suotavuuden virhelähteestä.

Tutkimukseni valossa näyttäisi siltä, että lapsille merkitykselliset kokemukset päiväkodissa muodostuvat tilanteissa, joissa he voivat hyödyntää omia taitojaan, fyysisistä ympäristöään ja mieleisiä leikkivälineitä, oppia uutta sekä käyttää aistejaan. Tärkeitä lapsille ovat myös tilanteet, jotka poikkeavat arkirutiineista sekä toiset lapset ja hyvät suhteet aikuisiin. Lapset kokevat voivansa myös vaikuttaa omaan arkeensa leikeissään ja leikkikavereiden valinnassa sekä ns. vapaissa hetkissä.

Jatta Herranen

**Humanistinen ammattikorkeakoulu, yliopettaja, Järjestö- ja nuorisotyön yksikkö
Niittylahdentie 297, 82220 Niittylahti, puh. 020 76 21 246, jatta.herranen@humak.fi**

Lasten ja nuorten osallisuus monikulttuurisessa nuorisotyössä

Nuorisotyön parissa keskustellaan tällä hetkellä paljon monikulttuurisesta nuorisotyöstä ja sen tekemisen tavoista. Tämä aihepiiri on ollut esillä myös Itä-Suomessa, jossa Humanistinen ammattikorkeakoulu (HUMAK) on tehnyt selvityksen monikulttuurisen nuorisotyön käytännöistä ja tarpeista syksyllä 2007, ja jossa on toteutettu Monikulttuurinen Itä-Suomi -koulutus nuorisotoimialalla työskenteleville vuonna 2008.

Tässä alustuksessa pohdin selvityksessä kerätyn haastatteluaineiston ja koulutusprosessin aikana tuotetun havainnointiaineiston valossa lasten ja nuorten osallisuuden määrittymistä monikulttuurisessa nuorisotyössä. Millaisen tilan ja muodon lasten ja nuorten osallisuus saa monikulttuurisen nuorisotyön kuvauksissa ja mitä siitä seuraa?

Sinikka Vainionpää

sinikka.vainionpaa@uta.fi

Hyvinvointijohtaminen haasteena maaseutukunnissa, Dialoginen yhteistyö kehityksen mahdollistajana -väitöskirja

Väitöskirjatyön suorituspaikkana on Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, ammattikasvatuksen yksikkö. Työn ohjaajana toimii professori Pekka Ruohotie. Tutkimuksen näkökulma on poikkitieteellinen, aihetta lähestytään terveystieteiden, kasvatustieteiden sekä yhteiskuntatieteiden näkökulmasta. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat: hyvinvointi, johtaminen, hyvinvointijohtaminen sekä dialogi. Tutkimuksen kontekstina ovat maaseutukunnat Etelä-Pohjanmaalla.

Tutkimus liittyy Terveyden edistämisen paikalliset rakenteet ja johtaminen -hankkeeseen (TEJO), joka käynnistyi vuonna 2004 Stakesin, kuntien ja seutukuntien, ammattikorkeakoulujen, lääninhallitusten sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä. Hankkeen tavoitteena on auttaa erikokoisia kuntia löytämään toimivat järjestelyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi kuntatasolla. Hyvinvointitiedon tulisi ohjata päätöksentekoa ja toiminnan arviointia. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet toteutuvat poikkihallinnollisesti, hyvinvointijohtaminen tarkoittaa näiden poikki-hallinnollisten prosessien johtamista.

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä hyvinvointijohtamiseen liittyvää osaamista eri toimijoiden yhteistyönä, erityisesti nuorten kuntalaisten näkökulmasta. Tutkimuksessa pyritään selvittämään mitä hyvinvointi merkitsee nuorille kuntalaisille ja mitkä rakenteet tukevat ja vahvistavat sitä. Lisäksi pyrkimyksenä on selvittää millaisia hyvinvointiin liittyviä tulevaisuuskuvia nuorilla kuntalaisilla on ja millaisia hyvinvointitavoitteita niistä voidaan johtaa toiminnan suuntaamiseksi hyvinvoinnin edistämistyössä. Tutkimusaineisto koostuu n. 200 nuoren kuntalaisen (15–18 v.) kirjoittamasta tekstistä. Tutkimuksen tavoitteellinen valmistumisvuosi on v.2010.

Erika Vainila

Hallintotieteiden kandidaatti, Tampereen yliopisto, erika.vainila@uta.fi

Nuorisolain 8 § - nuorten oikeus osallistua

Vuonna 2006 voimaan tulleen uudistetun nuorisolain tarkoituksena on edistää nuorten toimintaa heidän omissa yhteisöissään ja kunnallisessa päätöksenteossa nuoria koskevista asioista. Nuorisolain 8 §:n mukaan nuorille on järjestettävä mahdollisuus osallistua nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevista asioista. Reilu vuosi sitten tein ensimmäisiä tutkimussuunnitelman luonnoksia pro gradu -tutkielmaani pohtien. Tavoitteena oli selvittää sitä, mitä on nuorisolain 8 §:n mukaan vajaavaltaiten nuorten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa. Tutkimustyöni: *”OIKEUS OSALLISTUA – NUORTEN ÄÄNI KUNNISSA”*, Nuorisolain 8 §:n perusteella järjestettävä *vajaavaltaiten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa* julkaistiin keväällä vuonna 2008.

Tutkimustyön tulokset perustuvat osallistumisoikeuksien ja erityisesti nuorisolain 8 §:n sisällön syvälliseen tutkimiseen. Nuorten ja kunnan organisaation kannalta tutkimustulokset antavat perustan sille, miten kaikille yhteisen kunnan asioissa eri-ikäisten yhteistyötä tulee kehittää ja toteuttaa. Esityksessäni nostan esiin erityisesti tutkimustuloksia vajaavaltaiten nuorten vaikuttamisjärjestelmien osalta. Tarkoitus on myös herättää keskustelua osallisuusjärjestelmän suunnittelusta ja rakentamisesta osaksi kunnan toimintaa. On tehtävä vielä paljon, jotta nuorisolain 8 §:n velvoitteet toteutuvat kaikissa maamme kunnissa. Tämä

tarkoittaa sekä käytännön toimia, että muutoksia niin nuorten kuin kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden asenteissa osallistumista ja kunnallista demokratiaa kohtaan.

VIII VAIKUTTAVUUTTA ALUEELLISESTI – JÄRJESTÖJEN UUDET YHTEISTYÖMUODOT

Elina Pajula

Kehittämispäällikkö, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry (STKL), Kirkkokatu 16 C 34, 80100 Joensuu, puh. 050 558 7460, Elina.Pajula@stkl.fi

Uusia tuulia järjestöjen yhteistyöhön: Hyvinvointialan järjestöstrategia ja maakuntaliiton asettama Järjestöasiain neuvottelukunta Pohjois-Karjalassa

Paikallinen järjestötoiminta on kohdannut monia uusia haasteita viime vuosien aikana. Järjestöihin kohdistuu uusia odotuksia sekä palvelujen tuottajina että osallisuuden rakentajina. Suurenevat kuntakoot ja yhteistoiminta-alueet muuttavat yhteistyön tarpeita ja rakenteita. Yhteinen vaikuttamistoiminta ja yhteistyön uudet muodot ovat alkaneet korostua alueellisessa toiminnassa. Strategista yhteistyötä järjestöjen ja kuntien välillä on edelleen vähän.

Pohjois-Karjalassa on kolme vuotta toiminut sosiaali- ja terveysalan järjestöjen järjestöfoorumi, jonka tavoitteena on ollut tehostaa järjestöjen yhteistä vaikuttamistoimintaa. Järjestöfoorumia ja muuta yhteistä vaikuttamistyötä on organisoinut aktiivinen eri järjestöjen jäsenistä koostunut työryhmä. Työryhmän ehdotuksesta maakuntaliitto resursoi Hyvinvointialan järjestöstrategian tekemisen. Järjestöstrategia tehtiin yhdessä järjestökentän kanssa. Yksi järjestöstrategian toimenpide-ehdotuksista oli Järjestöasiain neuvottelukunnan perustaminen maakuntaan. Maakuntahallitus teki asiasta myönteisen päätöksen keväällä 2008. Neuvottelukunnasta haluttiin mahdollisimman laaja-alainen ja siihen esitettiin järjestöjä yhteiskunnan eri toimialoilta. Järjestöjen yhteinen kokous päätti mukaan tulevista järjestöistä; haasteellista kokoonpanoa rakenneltaessa oli huolehtia siitä, että neuvottelukunta ei olisi liian suuri, mukana olisi eri alojen järjestöjä maakunnan eri osista ja että kokoonpanossa noudatettaisiin tasa-arvolakia. Neuvottelukunnassa on edustus sosiaali- ja terveysalan, liikunta, nuoriso- ja kulttuurialan järjestöistä sekä eläkeläis- ja kylätoimintajärjestöistä. Maakuntahallitus on nimennyt neuvottelukunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan keskuudestaan ja kuntia edustaa Polvijärven kunnanjohtaja. Yhteinen työskentely on vasta käynnistynyt, mutta tavoitteena on, että yhteisellä työllä ja järjestöjen toimintaa ja toimintaedellytyksiä vahvistamalla rakennetaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä maakunnan voimavaraksi.

Heli Kurkko

Lehtori, Humak/Joensuun kampus, Niittylahdentie 297, 82220 Niittylahti, puh. 020 7621 247
heli.kurkko@humak.fi

Koulutusorganisaatio ja järjestöyhteistyö – vaikuttavuutta alueellisesti?

Humanistinen ammattikorkeakoulu Joensuun kampus on ollut mukana yhtenä toimijana Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveysalan järjestöfoorumissa. Yhteistyö on ollut merkittävää ja se on jo tuottanut tarpeista lähteviä uudenlaisia toiminnan muotoja. Seminaarissa esittelen järjestöyhteistyötä muutaman esimerkin kautta.

Konkreettisin toiminnan muoto on ollut työssäoppimisen selkeyttäminen. Tästä yhteisestä tarpeesta syntyi vapaamuotoinen kolmen koulutusorganisaation HUMAK/Kansalais-toiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, PK Ammattiopisto/ Sosiaali- ja terveysala ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu/ Sosiaalialan koulutusohjelma yhteistyötä edistävä ”työryhmä”. Yhteistyössä tuotettiin järjestöjen käyttöön ns. taulukko ”Harjoittelua, Työssäoppimista ja Työoppimista – vapaamuotoinen kooste oppilaitosten erityispiirteistä”. Yhteistyö on jatkunut palaverien merkeissä ja siihen on osallistunut myös eri järjestöjä (SPR; TSL, MLL, Itäinen Tiimi, P-K Kylät). Ensi vuoden alussa mietitään ko. verkoston tarkoitusta ja tavoitteita.

HUMAK hallinnoi valtakunnallista projektia Ammattikorkeakoulujen harjoittelun ohjaajakoulutuksen kehittämishanke (HOKK), jonka tuottama koulutusaineisto palvelee kaikkien koulutusalojen ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden harjoittelun ohjaajia. Pohjois-Karjalasta järjestöfoorumin kautta kohderyhmäksi tähän koulutukseen saatiin eri järjestöjen edustajia.

Kuinka jatkaa tätä hyvin alkanutta yhteistyötä?

Ville Elonheimo

YTM, jatko-opiskelija, Joensuun yliopisto; kehittäjä, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys
Kirkkokatu 16 C 34, 80100 Joensuu, 050 4670356, ville.elonheimo@pksotu.fi
<http://www.oyk.fi/~ville.elonheimo/tutkimus.html>

Järjestöasiain organisointi – käytäntö näyttää teorialta

Toimivan järjestöjen verkoston organisointi muistuttaa rakenteeltaan yhdistyksen perustamisvaiheita. = Pohjois-Karjalan järjestöfoorumin ja järjestöasiain neuvottelukunnan muotoutumisvaiheet.

1. On ihmisiä / järjestöjä, jotka ovat tai elävät samalla alueella tai samassa toimintapiirissä. = Pohjoiskarjalaiset tai joensuulaiset järjestöt

Aletaan keskustella yhteisiltä tuntuvista asioista. Käydään julkista keskustelua (puheenvuorot ovat luonteeltaan kaikille osallistujille avoimia, eikä satunnaisia kahdenkeskisiä) yhteisistä asioista. = Ensimmäinen järjestöfoorumi avustuskäytännöistä, keskusteltiin mitä muita asioita

Löydetään keskustelujen kautta *yhteinen intressi*. Määritellään se yhteinen asia, joka yhdistää näitä ihmisiä / järjestöjä. = Foorumeissa ja sen työryhmässä muotoutui monta yhteistä asiaa, jotka tiivistyivät *järjestöjen asemaan yhteiskunnassa*.

Listataan olemassa olevia ja ideoidaan uusia toimintoja, joilla yhteistä intressiä voi toteuttaa. = Järjestöfoorumin seuraavien kertojen sisällöt.

Rajataan yhteistä toimintapiiriä, osa toiminnoista ja osallistujiaakin jää ulos. = Onko kyseessä sosiaali- ja terveysjärjestöjen, hyvinvointialan järjestöjen, kaikkien järjestöjen vai mikä foorumi (kyläyhdistysten, liikuntaseurojen ja kulttuuriyhdistysten osallisuudet); ei käsitellä yksittäisen toimijan ongelmia sinänsä, vaan vain jos yleisempää merkitystä käsitellään yleisemmällä tasolla.

Perustetaan muodollinen yhdistys, päätetään säännöt ja päätöksentekorakenne. = Pohjois-Karjalan järjestöasiain neuvottelukunnan perustaminen, järjestöt ajoivat Pohjois-Karjalan maakuntaliiton tekemään järjestöstrategian ja perustamaan neuvottelukunnan, jotta saatiin virallistus.

Yhdistykselle hankitaan yhteisiä resursseja: tilat, rahat, edustaminen julkiseen valtaan päin, asiantuntemus (erotukseksi avoimemman vaiheen resursoinnista, jossa jokainen osallistuja toi resursseja tapauskohtaisesti). = Tähän ollaan tulossa.

Anne Astikainen

Kehittämispäällikkö, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry (STKL), Tietotalo, Kilpisenkatu 1, 40100 Jyväskylä, puh. 050 5975 188, anne.astikainen@stkl.fi

Keski-Suomen Järjestöareena maakunnan järjestöjen yhteisenä äänenä ja voimien kokoajana

Keski-Suomessa aloitteita maakunnan alueella toimivien järjestöjen yhteistyön tiivistämiseksi ovat tehneet useat eri tahot eri yhteyksissä. Tärkeintä on, että toivetta yhteistyön tiivistämiseksi on tullut kentältä. Näin on syntynyt uudenlainen järjestöjen kokoaja, Keski-Suomen Järjestöareena. Kokoontumisissa on ollut noin 35 eri tahon edustajia eri sektoreilta.

Keski-Suomen Järjestöareena toimii järjestöjen toiminnan tukena monella tapaa. Vaikuttamistoimintaan liittyen toiveena on systemaattinen, virallisempi vaikuttaminen järjestöjä koskevissa asioissa; mm. järjestöjen toimintaedellytyksiin ja -resursseihin vaikuttaminen. Lisäksi halutaan tehostaa tiedottamista sekä kehittämis- ja koulutustarpeisiin vastaamista.

Järjestöareenalla on kaikki järjestöjen toimialat, mutta tehokkaan toiminnan takaamiseksi se ei ole kaikille avoin osallistumisen paikka. Järjestöareena koostuu Keski-Suomen alueella toimivista yhteistoimintaorganisaatioiden edustajista. ”Kentän ääni” kuuluu näiden tahojen kautta. Järjestöareenalla on kahdeksi vuodeksi kerrallaan valittava puheenjohtaja.

Järjestöareenan toimintamuotoina ovat kahdesti vuodessa pidettävät yhteistapaamiset, joiden välillä työryhmä valmistelee ja vie asioita eteenpäin. Kerran vuodessa toteutetaan kaikille toimijoille avoin, Keski-Suomen Järjestöjen maakuntafoorumi.

Järjestöareenan menestyminen riippuu siitä, kuinka hyvin toimijat sitoutuvat yhteiseen sopimiseen; areena ei voi olla omien etujen tukemisen eikä valtataistelun väline.

Mervi Leivo

Muistiliitto ry (Alzheimer-keskusliitto ry.), Luotsikatu 4 E, 00160 Helsinki

p. 045 657 8879, mervi.leivo@alzheimer.fi

Muistiluotsit verkkoja kutomassa

Vuonna 2004 käynnistyneellä, Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamalla ja Muistiliiton hallinnoimalla Muistiluotsi - asiantuntija- ja tukikeskusohjelmalla vahvistetaan alueellisten asiantuntija- ja tukikeskusten roolia. Muistityön asiantuntija- ja tukikeskusverkoston avulla vapaaehtois- ja verkostoyhteistyö vahvistuvat ja muistihäiriöisille ja dementoituville ihmisille suunnatut palvelut lisääntyvät ja kehittyvät. Keskusten hallinnoinnista vastaavat muisti- ja dementiaiyhdistykset. Vuonna 2008 keskuksia on 18, yhteensä 16 maakunnassa.

Muistihäiriö- ja dementia työ on laaja kokonaisuus, joka linkittyy niin sosiaali- ja terveyspolitiikkaan, oikeusturvan kysymyksiin kuin rakentamiseenkin. Kunnat vastaavat peruspalveluiden toimivuudesta ja järjestämisestä. Hoitoketjun toimivuutta ja tuen kehittämistä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti. Yhdistykset toimivat sairastuneiden itsemääräämisoikeuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edistäjinä. Muistihäiriö- ja dementia työ koordinoiti edistää tätä päämäärää.

Koordinoitua edellyttävät sairastuneiden määrän kasvu, muistihäiriöisten ja dementoituvien tuen tarpeet, palvelujärjestelmän vajeet sekä vapaaehtoistoiminnan kasvavat haasteet. Tavoitteita edistetään alueellisen toiminnan lisäksi keskusten toimijoiden verkostossa. Muistiluotsiverkostossa sisällöllisiä kehittämisen alueita ovat vapaaehtoistoiminta, verkostoyhteistyö ja muistihäiriöisten ihmisten tukimuodot. Toiminnassa huomioidaan järjestötoiminnan erityisyys ja edunvalvontarooli. Järjestötoiminnan luonteeseen liittyy sairastuneen äänen kuuluminen ja joustava tarpeisiin vastaaminen.

Verkoston toiminnassa korostuu sisäinen epähierarkia ja luovuus. Yhteistyö perustuu vuorovaikutukselle ja tietojen ja kokemusten vaihdolle. Muistiluotsiverkosto kokoontuu kaksi kertaa vuodessa, lisäksi keskinäistä oppimista vahvistetaan Internet-sivustolla, sähköisellä viestinnällä ja alueellisilla tapaamisilla. Verkoston jäsenet ovat osallistuneet verkostoarvioinnin kehittämiseen. Työkaluja on kehitelty mm. verkoston osaamisen ja toimintakyvyn arviointiin, verkostojen kuvaamiseen ja ominaisuuksien määrittelyyn.

Satu Koskenkorva

Suunnittelija, Terveyden edistämisen keskus ry (Tekry), Karjalankatu 2 C 63, 00520 Helsinki

Puh. 09 7253 0337, 040 8255 299, satu.koskenkorva@health.fi

Järjestöjen yhteistyö voimavarana terveyden edistämiseksi – kokemuksia työkokouksista syksyllä 2008

Terveyden edistämisen keskus ry (Tekry), Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry (STKL) ja Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU) alueyhdistyksineen organisoivat ”Järjestöt kuntien voimavarana terveyden edistämiseksi” -työkokouksien syksyllä 2008. Työkokousten tavoitteena oli hahmottaa monialaisesti järjestöjen kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa, vahvistaa alueiden järjestöjen

keskinäistä vuoropuhelua ja yhteistyötä sekä vaihtaa kokemuksia ja hyviä käytäntöjä järjestöjen keskinäisestä ja kunta-järjestöyhteistyöstä pitäen silmällä muuttuvaa toimintaympäristöä (PARAS-hanke ym.).

Kokouksia järjestettiin seitsemällä paikkakunnalla ja järjestävien tahojen jäsenjärjestöt alueelta kutsuttiin paikalle. Läsnä kokouksissa oli keskimäärin 35 sosiaali-, terveys- ja liikuntajärjestöä alueelta. Keskustelu käytiin kahden otsikon alla: järjestötoiminnan merkitys kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja edellytykset hyvälle ja tulokselliselle kunta-järjestöyhteistyölle. Keskustelut kirjattiin ja niiden pohjalta muodostettiin alueen järjestöjen viesti, jonka kokouksessa valittu järjestöedustaja esitti myöhemmin alueella järjestetyssä ministerin ja kuntajohdon kokouksessa. Kokouksissa tehtyjen muistiinpanojen pohjalta laaditaan yhteenveto, joka tukee yhteistyön jatkokehittämistä alueilla.

Työkokousten tyyppiset alueellisten järjestötapaamiset vahvistavat järjestöjen yhteistyötä, tukevat yhteisten tavoitteiden ja synergiaetujen löytämistä, vähentävät toiminnan päällekkäisyyksiä ja kilpailua. Alueelliset järjestötapaamiset eri teemojen ympärillä ja/tai eri alojen järjestöjen kesken voimistavat järjestöjä yhteiskunnallisina toimijoina.

Kokouksissa tuli esille hyvin kuinka monialaisesti järjestöt edistävät toiminnallaan terveyttä ja hyvinvointia. Samoin ilmeni tarve terveyden edistämisen käsitteen selventämiseen järjestöissä. Lisäksi järjestöjen tulisi tehdä toimintaansa näkyvämmäksi muille toimijoille. Keskustelussa esiin nousseita ja jatkotyöstämistä vaativia teemoja olivat: järjestöjen roolin ja kumppaneiden määrittely uusissa rakenteissa; järjestöjen tiiviimpi yhteistyö ja edustuksellisuus keinoina näkyä, kuulua ja pärjätä uusissa toimintaympäristössä ja pysyvien järjestökoordinaation ja yhteistyön rakenteiden kehittäminen kuntaan ja/tai järjestöjen kesken.

Marion Fields

VTT, Suunnittelija, OK-opintokeskus, marion.fields@ok-opintokeskus.fi

Järjestökoulutuksen benchmarking ja yhteistyön rakentaminen

Tässä esityksessä esitellään käytännönläheinen järjestökoulutuksen kehittämishanke. OK-opintokeskus järjesti vuoden 2008 aikana ensimmäisen järjestökoulutuksen benchmarking-prosessinsa, jossa sen jäsenjärjestöt pääsivät jakamaan koulutustoimintaansa liittyviä kokemuksia ja hyviä käytäntöjä. Prosessiin liittyi tunnuslukujen ja muun ennakkomateriaalin keruu ja marraskuussa järjestetty seminaari.

Benchmarking-prosessi tarjosi järjestöille tilaisuuden jakamiseen, keskinäiseen oppimiseen ja yhteistyöhön. Prosessista saadut kokemukset olivat kannustavia. Tässä esityksessä kerrotaan tarkemmin osallistujien ja järjestäjien näkemyksistä ja pohditaan myös, miten keskinäinen arviointi voisi auttaa järjestöjä parantamaan omaa toimintaansa ja vahvistamaan kansalaistoiminnan kenttää laajemminkin.

VIII CIVIL SOCIETY IN THE PROMOTION OF UNITY IN DIVERSITY

Anne Holopainen

Politiikan tutkimuksen jatko-opiskelija, Tampereen yliopisto, anne.holopainen@uta.fi

Toimijuus maahanmuutto- ja kehitysyhteistyöpolitiikoiden yhteensovittamisen diskurssissa

Tutkimukseni käsittelee maahanmuutto- ja kehitysyhteistyöpolitiikoiden yhteensovittamista. Niin kansainvälisten organisaatioiden, kansallisten päätöksentekojärjestelmien kuin julkisen keskustelunkin piirissä on viime vuosina kiinnitetty lisääntyvässä määrin huomiota maahanmuuttopoliittisten päämäärien yhteensopimattomuuteen kehityspoliittisten tavoitteiden kanssa. Maahanmuuttoon liittyy kysymys lähtömaiden (kehitysmaiden) aivovuodosta. Ongelma on mittava muun muassa terveys- ja opetussektoreilla. Enemmistö Eurooppaan suuntaavista maahanmuuttajista on pitkään edustanut ns. vähän koulutettuja aloja, suunta on kuitenkin muuttumassa. Soveltavaa tutkimusta esim. OECD:n piirissä on tehty siitä, miten maahanmuutto vaikuttaa lähtömaihin (erityisesti kehitysmaat) ja miten negatiivisia seurauksia voidaan lievittää. Ratkaisuksi on esitetty muun muassa aivokiertoa, rahalahetyksiä ja maahanmuuttajayhteisöiden (diaspora) tukemista.

Edellä mainittujen toimenpiteiden tuloksellisuus on sidoksissa maahanmuuttajien toimijuuteen. Toimijuuden mahdollistavat yhteiskunnan täysivaltaisena kansalaisena toimiminen, johon liittyy esim. kansalaisosallistuminen ja työmarkkinoille pääsy. Aihe kiertyy niin sisäpoliittisiin prosesseihin, kuten demokraatiohjelmiin ja kotoutumiseen, sekä ulkosuhteisiin liittyvään politiikkaan, kehitysyhteistyöhön. Tutkimus selvittää, miten maahanmuuttajien kansalaispätevyyttä tuetaan, miten maahanmuuttajien kansalaispätevydet ja transnationaaliset suhteet kanavoituvat kehityspolitiikan muotoiluun ja kehityspoliittiseen päätöksentekoon, ja miten maahanmuuttajat yleisesti pystyvät vaikuttamaan niihin kehityspoliittisiin toimenpiteisiin, jotka lievittävät maahanmuuton aiheuttamia haittoja kehitysmaissa. Sisältöteorioista tutkimus hyödyntää muun muassa kansalliseen identiteettiin, eturyhmäteorioihin ja institutionalismiin liittyviä lähestymistapoja.

Katarzyna Kärkkäinen

Finnish Institute for Educational Research, University of Jyväskylä

Towards a better understanding of the phenomenon of immigrant integration

This paper aims at a better understanding of the process of immigrant integration and to explain the relationship between different types of integration like structural, social, cultural, and self-identification.

Many Western societies have to deal nowadays with the issue of immigrant integration. There is a discussion going on in those countries of what integration actually means. Many immigration policies aim at the successful incorporation of immigrants into the host country institutions and labour market. Enough attention is not always paid to social, cultural and the self-identification integration of immigrants. On the one hand, the incorporation of immigrants into a country's institutions is seen as a crucial for immigrant integration. On the other hand, structurally integrated immigrants are not necessarily integrated culturally, socially or they do not identify with the host society. This would suggest that immigrant integration is more about the feeling of belonging, participation in the different areas of life and active citizenship. Further on, integration requires also an involvement of the native population. The whole integration processes occurs in the framework of pre-existing attitudes among the local population.

Päivi Harinen et al.

University of Joensuu, Finland, paivi.harinen@joensuu.fi

Civic Culture as an emerging question in multiethnic societies

In this paper we ask, how the Finnish civil society and especially its leisure structures, patterns and communities respond and submit to the multicultural reality. The focus is especially in young people's intragenerational encounters in leisure activities. In lives of young people, leisure surroundings mean an important agenda of belonging and peer socialisation. Our research, this far, has condensed the tension between the views of youth with multicultural backgrounds and leisure organisers, when the cultural openness and tolerance towards diversity of leisure environments are under scrutiny. While the organisers (e.g., associations), convince their multicultural openness, youth with multicultural background (n=1385) emphasise feelings of isolation and exclusion as the main obstacles to their participation in civic activities. We have a good reason to believe that these contradictory views are experienced as real in the both defining sides. Thus, the main problem in the coming analyses will be how this tension could be understood and removed. In this case, participation concept can not be analysed solely within the political theory, and the concept of civic culture emerges into the focus of the forthcoming research.

Margaret Trotta Tuomi

University of Jyväskylä, margaret.tuomi@edu.jyu.fi

Ida Sinisalo,

University of Turku, ijsini@utu.fi

Civil Society in the Promotion of Unity in Diversity

Many western European countries that traditionally have considered themselves culturally homogeneous, such as Finland, are going through demographic changes (Johnson, 2003). Finland's peripheral position in a 'geographical cul de sac' has reduced exposure to variations in habits and customs. The foreign population remained at a mere 0.3% from the 1960's to the 1980's (Foreigners and International Migration, 2002); now, 2.5% are foreign-born (Statistics Finland, March, 2008). Although the numbers are still small, the relative jump has presented Finnish society with new challenges in integration. What role does civil society play in this process? How can civil society include minorities as actors rather than objects? How can this process increase unity in diversity and decrease segregation? Researchers interested in this area are welcome for discussion in Finnish or English.

Marginalized groups such as immigrants and the Finnish Roma are, by definition, outside the mainstream of society. The value of civil society activities in this process are enhanced by the role played by minority groups at all levels of organization and is based on both unity and diversity, that is, does not promote the disappearance or disintegration of ethnic identity but enhances the unity of the whole society. At its best, immigrant activities can be based on the desire to learn from each other and can develop as a partnership between majority and minority groups. As an example of this, Viriö: Handicrafts as a Bridge between Cultures and Generations, will be presented. The project developed as a collaboration of the Immigrant Services of the City of Jyväskylä, the National Handicrafts Museum and the University of Jyväskylä. At its worst, the immigrants can become marginal and function more as objects than as actors.

The role of the Civic Integration Foundation, an organization working with complicated integration issues in Georgia will also be presented. Roughly 30 percent of the population of Georgia belongs to national minorities, many of which do not have a command of the Georgian language and encounter difficulties in integration. Ida Sinisalo, a student from the University of Turku, will tell about her recent work in this organization.

Lauri Siitonen

lauri.siitonen@jyu.fi

Why do governments support their 'national' NGOs with the ODA funds – and how it affects the NGOs aid operations?

The aim of the paper is to look, first, into the theoretical arguments for and against the rapidly increasing role of NGOs in official aid programmes. The analysis focuses on the instrumentalist versus developmentalist arguments reflecting a fundamental conflict within aid policy thinking. Secondly, a comparative case study on the Finnish aid policies within the context of other Nordic countries' policies will be presented. The examination builds on contrastive method. Finally, the effects of the public support programme on the Finnish NGOs' aid operations in Nepal will be tentatively studied. Nepal is a relevant case because it is a long-term recipient of bilateral aid and reported to be an exceptional case where the embassy monitors that public funds do not overlap.

IX VERTAISTOIMINTA

Timo Purjo

Non Fighting Generation ry., PL 11, 00921 Helsinki, p. 020 7558 351, timo.purjo@nfg.fi

ELÄMÄNTAIDOLLINEN NUORTEN VERTAISRYHMÄTOIMINTA

Valtakunnallinen nuorisokasvatusjärjestö Non Fighting Generation ry on järjestänyt elämäntaidollista vertaisryhmätoimintaa nuorille vuodesta 1999 lähtien. Ryhmiä on järjestetty kevääseen 2008 mennessä yli 400 ja niihin on osallistunut yli 3000 nuorta. Toimintaa on toteutettu Etelä-, Itä- ja Länsi-Suomessa lähes 50 eri paikkakunnalla ja vuosittain toteutuspaikkakuntia on noin 20.

Vertaisryhmät ovat sosiaali- tai nuorisolan koulutuksen omaavien aikuisten ohjaamia keskusteluryhmiä. Keskusteluryhmät kokoontuvat valitun teeman puitteissa - väkivallan, päihteiden tai mielenterveysongelmien - puitteissa keskustelemaan kerran viikossa vähintään 10 kertaa. Kuhunkin pienryhmään kootaan 4-8 nuorta, jotka oireilevat samantyyppisellä tavalla tai joiden elämäntilanne on samantyyppinen. Keskusteluryhmien tavoitteena on, että nuorten elämäntaidot paranevat ja heidän elämäntilanteensa muuttuu aiempaa suotuisammaksi.

Kasvatuksellisen työskentelyn lähtökohtana on, että nuorten väkivaltaisuus, päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat ovat yleensä luonteeltaan elämäntaidollisia. Ihmisen subjektiivisessa maailmankuvassa näkyy hänen elämäntaitojensa kehittyneisyys ja siksi ryhmien keskusteluissa keskitytäänkin maailmankuvaan liittyviin tekijöihin, kuten arvot, tunteet, asenteet ja toimintatavat. Lähestymistapaa kutsutaan *jäävuori-malliksi*. Jäävuoren alimpana tasona, kaiken perustana, ovat arvot ja ylimpänä, käyttäytymisessä konkreettisimmin näkyvinä, ovat toimintatavat. Nuorten ohjaamisessa käytettävä kommunikointi- ja vuorovaikutustyyli on nimetty *kohtaamispedagogiikaksi*, jonka kokoavana tekijänä toimii konfrontaatio.

Järjestön toiminnanjohtaja tekee elämäntaidollisen vertaisryhmätoiminnan taustateorioista ja filosofioista kasvatustieteellistä väitöskirjatutkimusta Tampereen yliopiston opettajan- koulutuslaitoksessa.

Miia Männikkö

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry /Vertaistuki omaisryhmissä – tutkimusprojekti (Tampereen Yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos), Hämeenkatu 25 A (3. krs) 33200 Tampere, puh. 040 722 4292, miia.mannikko@omaiset-tampere.fi

Vuorovaikutus mielenterveyspotilaiden omaisten vertaisryhmissä

Vuonna 2008 Omaiset mielenterveystyön tukena järjestöjä oli Suomessa 20 ja niissä toimi noin 130 omaisille tarkoitettua vertaisryhmää. Suomessa vertaisryhmien määrällinen lisääntyminen on ollut huomattavaa 1990-luvulta lähtien. Vertaistukea ja vertaistukiryhmiä on pidetty leimallisesti järjestömuotoisena tukimuotona. Suomalaisessa julkisessa keskustelussa käytetään melko jäsentymättömästi käsitteitä vertaisryhmä, vertaistuki ja vertaistukiryhmä.

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry:n Vertaistuki omaisryhmissä – tutkimusprojektissa tutkitaan omaisten vertaistukiryhmien vaikutuksia ja vaikuttavuutta sekä vertaistuen rakentumista vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessa on mukana neljä ohjaajan taustan ja ryhmän tavoitteiden suhteen erilaista vertaisryhmää. Tutkimusaineistona ovat kyselyt ryhmiin osallistuneille omaisille ja heidän verrokeilleen sekä vertaistukiryhmien videoidut tapaamiset. Tämä puheenvuoro perustuu tutkimukseen, jonka aineistona on käytetty vertaisryhmien videoituja tapaamisia.

Puheenvuorossani avaan vertaistukiryhmäkäsitteen moninaisuutta kuvaamalla kahden ryhmän vuorovaikutusrakennetta. Vuorovaikutusrakenteella tarkoitan tässä yhteydessä muun muassa kunkin ryhmään osallistujan käyttämiä puhemääriä ja kenen välillä vuorovaihdot tapahtuvat (ohjaaja-ohjaaja, ohjaaja-ryhmäläinen, ryhmäläinen-ryhmäläinen). Tutkimassani kahdessa ryhmässä vuorovaikutus kulkee ryhmäläisten välillä eri tavalla ja puheenvuorossani avaankin näiden ryhmien vuorovaikutusrakenteen erilaisuutta. Lisäksi esitän, millä tavalla näiden erilaisten vuorovaikutusrakenteiden voi ajatella vaikuttavan vertaistuen toteutumiseen ja ryhmäläisten asemaan.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Vertaansa vailla -projekti

Oili Jyrkämä

Pinninkatu 51, 33100 Tampere, 050 9177 475, etunimi.sukunimi@kvtl.fi

Vertaistukiryhmät – kansalaistoiminnan ydintä

Viimeisen vuosikymmen aikana vertaistoiminta on lisääntynyt voimakkaasti. Näin on tapahtunut myös vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten perheiden keskuudessa. Kasvun taustalla on muun muassa seuraavia tekijöitä: hyvinvointivaltion toimintaedellytysten muutokset, järjestöjen kansalaistoiminnan muutostarpeet vastaamaan nuorten toimintatapoja, samoin se, että vammaisten lasten perheiden tukitoimet eivät ole riittäviä perheiden tarpeisiin vaan tarvitaan sekä ammatillisen työn kehittämistä että uudenlaisia keskinäisen tuen muotoja.

Kehitysvammaisten Tukiliitto on valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka perustavoite on hyvä elämä kehitysvammaiselle ihmiselle ja hänen perheelleen. Tukiliiton vertaistukiprojekti Vertaansa vailla on toiminut vuodesta 2005 ja sen aloittamisen perustelut ovat edellä kuvatun kaltaiset. Projektin toiminta-ajatus on käynnistää nuoria perheitä kiinnostavaa, paikallista vertaistukitoimintaa yli lasten diagnoosirajojen ja yli kuntarajojen, auttaa ryhmiä alkuun ja kouluttaa vertaisia ryhmän ohjaajia. Ryhmän käynnistäjäkoulutus on alkamassa. Ryhmät ovat luonteeltaan järjestötaustaisia, jäsentensä johtamia ja ohjaita (self-help group).

Ryhmiä on muodostunut noin 30 ympäri maan. Kokemukset osoittavat, että vertaisryhmätoiminta kiinnostaa nuoria perheitä, oikein toimien ihmisiä saa koolle ryhmää perustamaan, paikallinen ryhmätoiminta on mahdollista yli diagnoosirajojen ja ryhmät pystyvät toimimaan vertaisohjaajan johdolla.

Vertaansa vailla -ryhmistä tehty tutkimus nostaa esiin neljä toimintaan osallistumisen merkityksellistä teemaa: yhteenkuuluvuus, tasa-arvoisuus, perheen arjen ymmärrys ja yhteisöllisyys. Tutkimus nostaa ratkaistavaksi mm. seuraavia kysymyksiä. Miten saada vertaistuki kaikkien halukkaiden vanhempien ulottuville? Erityislasten isien vertaistukitoiminnan kehittäminen? Miten taataan ryhmätoiminnan kehittyminen monimuotoiseksi? Kuinka ryhmässä kertyvä kokemustieto saataisiin palveluiden kehittämisen ja järjestövaikuttamisen lähteeksi?

Mainittu tutkimus löytyy http://www.kvtl.fi/sivu/tutkimukset_opinnaytteet.

Riitta Voutilainen

riitta.voutilainen@niveltieto.net

Vertaistuen tarkastelua nivelrikkoa sairastavien näkökulmista, joka määrittää Nirve-projektissa vertaistuen sisällön.

Vertaistukea voidaan katsoa mahdollisuutena aikuisena oppimiseen ja kokemuksellisenä oppimisprosessina, informaalina oppimisena. Vertaistuki kytkeytyy johonkin koettuun tapahtuneeseen liittyvien kokemusten ja tunteiden vaihtoon. Vertaistuki on henkilökohtainen, ainutlaatuinen ja -kertainen tapahtuma ja kokemus joko kahden kesken tai ryhmässä. Jokaisella on oma kokemushistoriansa, jonka antamalla evästyksellä kukin käsittelee asiaa ja prosessoinnin kuluessa mahdollisesti muuttaa käsityksiään niin itsestään ihmisenä kuin myös vertaistuen sisältönä olevasta aiheesta, nivelrikosta sairaudesta.

Vertaistuen toteuttamiseksi ryhmällä on oltava paikka, ajat ja sisällöt. Ryhmä tarvitsee toimiakseen vähintään yhden vetäjän, vertaisohjaajan. Ryhmässä vertaisohjaajalla on tärkeä osuus ja häneltä edellytetään ryhmädynamiikan hallintaa.

Vertaisohjaaja on asemansa puolesta paljon vartijana; vertaistuen toteutuminen edellyttää ryhmän jäseniltä luottamuksellisuutta, vaitioloa, eettisyyttä, tasapuolisuutta tuen saamisessa ja antamisessa. On osattava ottaa huomioon niin verbaali kuin myös non-verbaali viestintä ryhmässä.

Vertaisohjaajana jaksamiseen olemme kiinnittäneet Nirve-projektissa erityistä huomiota. Jokaisella vertaisohjaajalla on vertaistukikoordinaattori, joka auttaa ja tukee niin käytännön asioissa kuin myös henkisessä jaksamisessa. Projektin myötä vertaisohjaajille järjestetään koulutusta ja kirjallista tukimateriaalia.

X OSALLISTUVAN TEATTERIN, TAITEEN JA MEDIAN MUODOT

Marjo-Riitta Ventola

Yliopettaja, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, taiteen yksikkö

Vingenkatu 18. 67100 Kokkola, p. 044 7250 783, marjo-riitta.ventola@cou.fi

***VIRITÄ!* Yhteisöteatteri seutukunnallisessa kulttuuristrategiatyössä**

Esitys käsittelee Perhonjokilaaksossa vuoden 2007 aikana toteutettua yhteisöteatterihanketta. Pohjanmaan taidetoimikunnan aloitteesta toteutetussa hankkeessa tutkittiin osallistavan draaman ja teatterin keinoin alueen kulttuuritoimintaa, tilanteessa jossa valtion kunta- ja palvelurakennemuutokset toi mukanaan haasteita Perhonjokilaaksonkin alueelle. Kuinka kulttuuripalvelujen saatavuus taataan myös maaseudulla?

Hankkeen toteuttajina toimivat Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijat, joiden opinnoissa painottuvat osallistavan teatterin menetelmät. Toiminnalliset ja draamamenetelmät olivat osallistavan tiedonkeruun ja keskustelun muotoja, joiden avulla kartoitettiin alueen asukkaiden kulttuuripalveluihin liittyviä toiveita ja tarpeita. Taiteelliset-sosiaalisina tavoitteina oli myös herättää keskustelua kulttuurialan toimijoiden ja asukkaiden välillä.

Prosessi toteutui usean kuukauden pituisena prosessina, jonka aikana opiskelijaryhmät toimivat neljän kunnan alueella. *Viritä!* -hanke toteutti muotoa, jollaisia on sovellettu ammattikorkeakoulujen esittävien taiteiden koulutusohjelmissa noin kymmenen vuoden ajan. Haastatteluin, toiminnallisin ja draamamenetelmin kerätystä materiaalista työstettiin esityksiä. Opiskelijoiden valmistamiin esityksiin liittyivät myös osallistavat ja keskustelua vauhdittavat työpajat, joihin alueen asukkaat ja päättäjät osallistuivat.

Esittelyssä tarkastellaan sekä prosessin vaiheita ja siitä saatuja kokemuksia, että itse yhteisöteatteria. Se on saanut paljon ulkomaisia vaikutteita, mutta minkälaiseksi ilmiöksi se on muovautumassa? Millaisia erityispiirteitä se suomalaisessa yhteisöllisessä kulttuuritoiminnassa saa?

Kirjallisuutta: Ventola, Marjo-Riitta & Renlund, Micke 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Oppimateriaalit 5.

Anne Pässilä

Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Lahden yksikkö, Saimaankatu 11, 15140 Lahti

Puh. (03) 876 910, anne.passila@lut.fi

Organisaatioteatteri narratiivisena menetelmänä organisaation kehittämistyöskentelyssä

Organisaatiot tarvitsevat avoimeen innovaatiotoimintaan siirtymisen ja organisaatorakenteiden muuttumisen myötä uusia menetelmiä innovaatiokyvykkyytensä ja uudistavan toiminnan ylläpitämiseksi. Suurin osa innovaatiotutkimuksesta on painottunut joko ideoiden tuottamisen (ns. fuzzy front end) tai rationaalisen ja analyyttisen päätöksentekoprosessin (ns. ongelman ratkaisuprosessi T & K-toiminnassa) tutkimiseen. Esittelen tutkimusta, jossa kehitetään tulkinnallista lähestymistapaa. Lähestymistapa pohjautuu organisaatioiden kommunikaatiotutkimukseen, kulttuurintutkimukseen sekä soveltavan draaman ja teatterin praktiseen toimintaan.

Esitykseni perustuu osallistavaan tutkimukseen kahden case-organisaation kehittämisprosessissa. Kehittämistavoitteena oli ja on tukea organisaation innovatiivisuutta työstämällä yhteistyössä kollektiivisia oppimistilanteita. Kehitysprosessia ohjaa käsitys, että tilanteittain tarvitaan erilaisia – johtajuuteen, valtaan, hallintoihin tai kulttuuriin – pohjautuvia menetelmiä ja yhtenä lähestymistapana tarjotaan soveltavaa teatteria narratiivisena menetelmänä organisaation oppimiseen kehittämisen kontekstissa.

Teatterin ja liiketoiminnan yhdistämisessä on kyse organisaation uudenlaisesta toimintatavasta ja foorumista kehittää innovaatiokyvykkyyttä. Soveltavan teatterin interventiossa lähtökohtana on kohdeorganisaation innovaatiotarpeista nouseva aihe, jota työstetään todellisuuspohjaisessa (as is) ja kuvitellussa (as if) kontekstissa. Teatteri (teatterillistaminen) perustuu työntekijöiden asioiden näkyväksi

tekemiseen ja merkitysten antoon. Esityksessä kuvaan kahta kehittämisprosessia ja sen vaiheita sekä pohdin teatteria oppimisen tilana. Tuloksena esittelen soveltavan teatterin mallin.

Taina Erävaara

Kuvataiteen koulutuspäällikkö 2009-

Turun AMK / Taideakatemia / Kuvataiteen koulutusohjelma, Linnankatu 54, 20100 Turku

p. 050 5985 283, taina.eravaara@turkuamk.fi

Taiteilijan moninaiset roolit

Esitykseni käsittelee taiteilijan moninaisia rooleja vuosina 2005–2007 toteutuneen kansainvälisen *The Role of Artists in Learning Communities* -oppimiskumppanuushankkeen kokemusten ja näkökulmien kautta. Projektin koordinaattorina toimi Turun AMK ja yhteistyökumppanit olivat Irlannista, Luxemburgista ja Suomesta.

Projektin yhteisötaiteelliset työpajat ja taideprojektit toteutettiin keväällä 2006 Wiltzissä, Luxemburgissa ja keväällä 2007 Dublinissa, Irlannissa. Näihin työpajoihin ja taideprojekteihin osallistui noin kaksikymmentä kuvataiteilijaa & Coopérations'n (sosiaalisen yrityksen) vammaista taiteilijaa ja työntekijää sekä koordinaattori, taiteelliset ohjaajat, opettajat, opiskelija-assistentit ja muut työntekijät.

Taiteilijoiden roolit olivat projektin kuluessa moninaisia ja heillä oli sekä muuttuvia positioita että strategioita. Taiteilijat toimivat mm. assistentteina, ohjaajina, ideoitsijoina, dokumentoijina, ryhmän ja työpajan vetäjinä, työpareina, taiteellisina turisteina jne.

Projektin tuloksena syntyneet taideteokset, taiteilijoiden dokumentaatiot ja tutkimukselliset tekstit sekä omat huomioni projektista vastaavana toimivat esitykseni lähtökohtina.

Miina Savolainen

voimauttavavalokuva@welho.com

Voimauttava valokuvan menetelmä

Esityksessä tarkastellaan voimauttavaa valokuvaa terapeuttisesti suuntautuneena pedagogisena menetelmänä. Menetelmä perustuu empowerment-käsitteen sisältöihin. Menetelmää voidaan käyttää välineenä identiteettityössä ja vuorovaikutuksen ja dialogisuuden parantamisessa. Valokuva on väline, jolla voidaan tehdä näkyväksi asioita ja todistaa niitä tunnetasolla uskottavasti.

Voimauttavan valokuvan kuvausaktissa on olennaista keskittyä näkemään arjen seasta oleellinen, se mikä on arvokasta ja nostaa sen näkyväksi, olemassa olevaksi. Valokuva sinänsä ei ole vielä terapeuttinen väline, vaan voimauttavan valokuvan tulee täyttää tietyt ehdot. Voimauttavassa valokuvassa on kyse vallankäytön purkamisesta ja itsemäärittelyn oikeudesta.

Esityksessä havainnollistetaan voimauttavan valokuvan menetelmää käyttämällä esimerkkinä Maailman ihanin tyttö -projektia. Kyseessä on vuodesta 1998 alkaen jatkunut yhteisöllinen valokuvaprojekti, joka on toteutettu yhteistyössä kymmenen lastenkodissa kasvaneen nuoren naisen kanssa. Eri vuosina otetut valokuvat dokumentoivat nuorten kasvua. Valokuvien puhdas, eheä maailma rinnastuu tyttöjen elämäntarinan raskaisiin kokemuksiin, suruun omien vanhempien rakkauden ja hoivan menettämisestä sekä nuorten päivittäin kohtaamaan visuaaliseen kulttuuriin, jossa nuoret naiset esitetään yksipuolisesti muiden ihmisten halujen kohteina. *Maailman ihanin tyttö* -valokuvissa nuoret ovat opetelleet katsomaan itseään lempeämmin, korjaamaan itse häpäisevien katseiden jälkiä ja kantamaan vastuuta omasta hyvinvoinnistaan.

Pirita Juppi

Viestinnän yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi/Turun toimipaikka,

Lustokatu 7, 20380 Turku, p. 0500 823 681, pirita.juppi@diak.fi

Yhteisömedian moninaiset muodot

Esityksessä tarkastellaan yhteisömedian moninaisia muotoja erityisesti kahdesta näkökulmasta: minkälaisissa muodoissa yhteisömediaa on esiintynyt ja esiintyy perinteisen ja uuden viestintäteknologian aikakaudella, sekä miten yhteisömedian ”yhteisö” on muuttunut tai muuttumassa. Sivuan myös yhteisömedian määrittelyä ja sille rinnakkaisia käsitteitä, koska määrittelyn epäselvyys ja käsitteellinen sekamelska voivat osaltaan selittää sitä, ettei yhteisömediaa käsitteenä edelleenkään tunneta Suomessa juuri lainkaan.

Yhteisöradiota voi perustellusti pitää yhteisömedian ”alkuperäisenä” ja edelleen elävimpänä muotona. Yhteisöradioilla on pitkä historia etenkin latinalaisamerikkalaisissa maissa, joissa ne syntyivät 1940-luvulta alkaen pienten, paikallisten maanviljelijä- ja kaivostyöntekijäyhteisöjen äänitorviksi. Sittemmin yhteisöradiot ovat levinneet niin useisiin Aasian ja Afrikan maihin, kuin myös ympäri Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa.

Pohjoismaihin ensimmäiset epäkaupalliset paikalliset radiokanavat syntyivät 1980-luvun alussa. Ne on eri pohjoismaissa tunnettu vaihtelevin nimin (esim. närradio, lokal radio, lähiradio). Vasta 2000-luvun puolella käsite yhteisöradio alkaa vähitellen vakiintua käyttöön myös pohjoismaisessa toimintaympäristössä.

Euroopassa yksi askel yhteisöradioiden sekä muun kansalaisten vapaaehtoisminnalle perustuvan ”kolmannen sektorin” median legitimoinnissa oli Euroopan Parlamentin 25.9.2008 hyväksymä päätöslauselma yhteisömedian asemasta. Jotain käsitteellisestä sekamelskasta kertoo kuitenkin se, että päätöslauselman suomenkielisessä käännöksessä ”community media” kääntyi kansalaismediaksi.

Nykyään yhteisömedia on paljon paikallisia yhteisöradioita monimuotoisempi ilmiö. Viestintä- ja informaatioteknologian kehittyminen on tuonut erilaisten yhteisöjen omaehtoiselle media-aktivismille uusia mahdollisuuksia mm. nettilehtien, -television ja -radion muodossa. Myös yhteisöllisyys on muutoksessa, eikä median ”yhteisö” välttämättä enää viittaakaan paikkaan sidottuun yhteisöön, vaan vaikkapa etniseen, ideologiseen tai intressiyhteisöön.

Jere Rinne

Internetix/Otavan Opisto, Otavantie 2 b, 50670 Otava, p. 044 794 5708, jere.rinne@otavanopisto.fi

Merkityksellinen yhteisömedia

Yhteisömedia voi olla merkityksellistä muille kuin tekijöillään vain olemalla merkityksellistä ja tärkeää yhteisölleen. Se vaatii perinteisen kuluttaja - tuottaja suhteen muutoksen suuntaan, jossa perinteisesti kuluttajarooliin kuuluvillakin on aito mahdollisuus, halu ja into osallistua toimintaan ja kuulua yhteisöön. Parhaat edellytykset elämään yhteisömedialla on silloin, kun osa yhteisöön kuuluvien omasta identiteetistä syntyy yhteisöön kuulumisesta. Opinnäytetyöni Diakonia-ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelmaan oli edellä mainitun väitteen suuntainen kokeilu. Sen tuoteosa, Kryptoradio, oli kahden viikon koelaboratorio, jossa nettiradion tekijöinä toimi yli kuusikymmentä vapaaehtoista korkeakouluopiskelijaa. Kaikilla kohderyhmään kuuluvilla oli tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua ohjelmien tekemiseen ja ideoimiseen. Periaatteessa kohderyhmään kuuluivat kaikki suomalaiset korkeakouluopiskelijat, mutta taustalla vaikutti paikkaan sidotut seikat, joka rajasi toimintaan osallistumisen lähinnä turkulaisille korkeakouluopiskelijoille, joita on yli 30.000. Kokeilu tuotti hyviä tuloksia, joiden pohjalta esitän, millaisia vaatimuksia on olemassa ja mitä tekisin toisin, jotta yhteisöllinen media voi toimia ja olla merkityksellistä alussa esittämiäni väitteiden pohjalta myös muille kuin tekijöilleen.

Riikka Luukkonen

Laivurinrinne 1 A 19 00120 Helsinki, p. 040 7161 622, riikka.luukkonen@student.diak.fi

Palestiinalaisnuorten haaveet – videotyöskentely voimautumisen välineenä

Esityksessä tarkastellaan palestiinalaisnuorille kesällä 2008 järjestettyä medialeiriä, jossa hyödynnettiin videotyöskentelyä itseilmaisuuden ja voimautumisen välineenä.

Media Summer Camp 2008 järjestettiin yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun toimipaikan, ICP:n (Institute of Community Partnership in Bethlehem) sekä Suomen Ulkoministeriön kanssa. Kyseessä on kehitys yhteistyöhanke, jonka tarkoituksena oli tarjota Bethlehemiin asuville 13–16-vuotiaille nuorille ohjattua tekemistä kesäloman ajaksi. Alueella vuosia kestänyt epävakaa tilanne heijastuu vahvasti lapsiin, ja heidän harrastusmahdollisuutensa ovat tilanteen takia heikot.

Nuoret opiskelivat medialeirillä digitaalisen valokuvauksen perusteita, kuvankäsittelyä sekä videokuvausta. Leirin tuotoksina syntyi neljä nuorten käsikirjoittamaa ja kuvaamaa lyhytfilmiä aiheesta ”Haaveet”. Israelin miehityksestä johtuen filmien yhteiseksi haaveeksi muodostui miehityksestä vapautuminen ja mahdollisuus vapaaseen liikkumiseen.

Nuorten tekemillä videoilla on kaksisuuntainen tehtävä. Jatkuvan mediavirran kohteena olevat nuoret tarvitsevat omaa kokemuspohjaa siitä, miten mediaa tulkitaan ja miten heidän televisiosta vastaanottamansa ohjelmat syntyvät. Samalla videoiden tekoprosessin oli tarkoitus saada nuoret pohtimaan omaa elämäänsä ja sitä, mitä he siltä haluavat ja mitkä olisivat niitä keinoja, millä he pääsisivät asettamaansa päämäärään.

Leirin jälkeen tekemissani haastatteluissa nuoret kertoivat, kuinka tärkeää on, että he pystyvät kertomaan omasta elämästään median avulla. Monen nuoren ajatukset mediasta myös muuttuivat leirin jälkeen ja moni koki, että siitä tulee pysyvä ilmaisutapa heidän elämäänsä. Osalle jopa keino toteuttaa oma haaveensa.

Videoiden toinen tehtävä on kertoa palestiinalaisten nuorten elämästä. Länsimaalainen uutisointi keskittyy lähinnä pommi-iskuihin, väkivaltaan tai kurjuuteen unohtaen sen tosiasian, että miehityksestä ja epävakaa tilanteesta huolimatta ihmiset elävät normaalia arkea. Toivon, että videot omalta osaltaan voisivat muuttaa länsimaalaisen uutisoinnin aikaansaamaa käsitystä.

XI ”DEMOKRATIAA TOISIN SANOEN. MIKÄ ON KANSALAISTOIMINNAN ROOLI DISKURSSIIVISISSA DEMOKRATIAMALLEISSA?”

Dr. Maija Setälä

Academy Research Fellow (Academy of Finland), Department of Political Science, 20014-University of Turku, Tel: +358-2-3335956 (work), +358-40-5189445 (mobile), maiset@utu.fi

Deliberatiivisen demokratian haasteet

Deliberatiivisen demokratian teoriat ovat dominoineet demokratiateoreettista keskustelua 1990-luvulta lähtien. Samanaikaisesti teoriaperinne on kuitenkin hajautunut, ja erityisesti deliberatiivisen demokratian käytännön toteuttamisesta on hyvinkin erilaisia näkemyksiä. Jotkut deliberatiivisen demokratian teoreetikot ovat korostaneet ideaaliolosuhteissa toteutettavan kansalaiskeskustelun eli demokraattisen deliberaation foorumeita. Tällaisia ovat muun muassa deliberatiiviset mielipidemittaukset, kansalaisjuryt ja konsensuskonferenssit. Tällaisten kansalaiskeskustelun foorumeiden käyttöä on pohdittu kirjallisuudessa samoin kuin sitä, miten niiden laajempi käyttö voisi täydentää perinteisiä edustuksellisia päätöksentekomenettelyjä. Vaikka joillakin tällaisista foorumeista on ollut suoria vaikutuksia päätöksentekoon, niiden käyttö poliittisessa päätöksenteossa on jäänyt toistaiseksi melko satunnaiseksi. Lisäksi ei ole näköpiirissä, että niitä alettaisiin systemaattisesti käyttää edustuksellisen demokratian täydentäjänä. Deliberatiivisen demokratian tutkijoiden haasteena voidaankin pitää deliberatiivisen demokratian muiden toteutumistapojen teoreettista ja empiiristä tutkimusta. Tärkeätä olisi tutkia deliberaation esiintymistä erilaisissa neuvottelutilanteissa, deliberatiivisten keskustelujen esiintymistä julkisissa ja ei-julkisissa päätöksentekotilanteissa, deliberatiivista retoriikkaa sekä kansalaisten spontaaneja poliittisia keskusteluita. Deliberatiivisen demokratian teorian pitäisi pystyä osoittamaan olemassa olevien poliittisten käytäntöjen ja instituutioiden vahvuuksia ja heikkouksia. Deliberatiivisen demokratian haasteena on tällöin pitää kiinni teorian normatiivisista lähtökohdista samalla kun tutkitaan poliittisia diskursseja, jotka tapahtuvat muualla kuin deliberatiivisten kansalaisfoorumien kaltaisissa ideaaliolosuhteissa.

Aura Lounasmaa

Kansalaisyhteiskunta demokratian indikaattorina: Marokon kansalaisjärjestöjen poliittinen rooli

Marokon vuoden 2007 eduskuntavaalit olivat ulkomaisten tarkkailijoiden mukaan demokraattiset. Tarkkailijat kommentoivat kuitenkin vain itse äänestystä, eivät puolueiden perustamista ja toimintaa eivätkä ehdokkaiden valintaa. Eduskunnan valtaa on lisätty viime vuosien aikana, vaikkakin kuninkaalla on edelleen ylin päätäntävalta. Lehdistöllä on vapaus kirjoittaa sensuuritta, kunhan aiheet eivät arvostele kuningasta, uskontoa, julkisten toimielinten korruptiota tai Marokon alueellista yhtenäisyyttä, toisin sanoen Marokon politiikkaa ja toimia Länsi-Saharassa. Freedomhouse ilmoittaa yhdeksi demokratian indikaattorikseen kansalaisjärjestöjen vapauden toimia ja raportoi kansalaisjärjestöjen aktiivisuuden ja suhteellisen vapauden toimia yhtenä Marokon vapaammista yhteiskunnan alueista. Tätä ei tietenkään voi erottaa muista poliittisista indikaattoreista, mutta onko tämä itsessään oikea indikaattori? Kansalaisyhteiskunta ja sen toiminta on analysoitava sosiaalisessa asiayhteydessä ennen kuin voidaan arvioida sen merkitystä demokratialle.

Marokon nais- ja ihmisoikeusjärjestöt kampanjoivat ahkerasti vuodesta 1997 lähtien Marokon Islamin oppeihin perustuvan perhelain muuttamiseksi. Jälkeenpäin tätä kampanjaa on arvioitu siviiliyhteiskunnan taidonnäyttönä ja pitkälti järjestöjen yhteistyön ja järjestäytymisen tuloksena. Vaikka kampanjointi toikin perhelain poliittiselle asialistalle, todellisuudessa uusi laki oli pitkälti kuninkaan poliittisen tahdon varassa. Kampanjointi ei myöskään ollut ollenkaan niin järjestäytyntä, kun jälkeenpäin on arvioitu. Marokossa on valtava määrä kansalaisyhdistyksiä, mutta monella on hyvin vähän poliittista toimintaa. Pelkästään Tanmia yhteistyöverkon sivulla on listattu 4317 paikallisen kehityksen järjestöä. Marokko aloitti vuonna 2005 kansallisen kehitysohjelman joka jakaa vuosittain noin 200 miljoonaa euroa paikallisille kansalaisjärjestöille kehitysprojekteja varten, mutta eri valtionvirastojen sekä ulkomaisten tukijoiden, kuten suurlähetystöjen ja kansainvälisten järjestöjen välistä kommunikaatiota on arvosteltu, sillä usein saman järjestön on mahdollista saada avustusta monelta eri taholta samaan kehitysprojektiin.

Tämä esitelmä arvioi Marokon kansalaisyhteiskunnan todellista poliittista aktiivisuutta ja sen roolia Marokon demokraattisessa kehityksessä perhelakikampanjan pohjalta. Voidaanko kansalaisjärjestöjen olemassaolo ja toiminta liittää demokraattiseen kehitykseen, jos käytännön poliittinen järjestäytyminen ei ole läsnä järjestöjen toiminnassa?

Päivi Thitz

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Huvilakatu 31, 76130 Pieksämäki
puh. 040 8699 723, paivi.thitz@diak.fi

Seurakuntalaisen osallisuus kirkon strategia-asiakirjassa

Tarkastelen artikkelissa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia-asiakirjaa (Meidän kirkko - Osallisuuden yhteisö -mietintö 2007) seurakuntalaisen osallisuuden näkökulmasta. Yhteisöllisyyden muutokset haastavat kirkkoa luomaan sellaisia rakenteita, joihin nykypäivän individualistinen ihminen voisi kiinnittyä. Strategia-asiakirja jo nimellään korostaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sen yhtenä tavoitteena on vahvistaa kirkon jäsenyyden merkitystä mm. luopumalla työntekijäkeskeisestä ajattelutavasta ja luomalla seurakuntalaisille mielekkäitä toimintamahdollisuuksia.

Tutkimukseni kohteena on, miten strategiassa puhutaan seurakuntalaisen osallisuudesta ja millaisia käsityksiä seurakuntalaisen ja seurakuntayhteisön välisestä suhteesta strategiapuheessa välittyy. Metodisina välineinä käytän semioottisen sosiologian menetelmiä, joiden avulla tarkastelen tekstissä ilmeneviä puhuja- ja yleisökuvia sekä seurakuntalaiselle määrittyviä subjektipositiota.

Strategia-asiakirjassa seurakuntalaiselle määrittyvät subjektipositiot kuvaavat seurakuntayhteisön ja seurakuntalaisen välistä suhdetta. Seurakuntalaisen subjektipositiot määrittyvät suhteessa kirkon ajattelumalleihin ja toiminnallisiin rakenteisiin sekä suhteessa seurakuntien työntekijöiden toimintaan. Nämä

yhdessä luovat sitä asemaa ja tilaa, jossa seurakuntalaisen on mahdollista löytää paikkansa ja toimia yhteisön jäsenenä.

Seurakuntalaisen osallisuus näyttäytyy strategia-asiakirjassa julkilausuttuna tavoitteena, mutta tarkasteltaessa puhetapoja ja tekstin diskursiivista muotoa, voidaan havaita toisaalta vahvasti työntekijäkeskeistä ajattelua, mutta myös seurakuntalaista osallisuuteen kutsuvia näkemyksiä. Seurakuntalaiselle määrittyvä positio vaihtelee aina työntekijän toiminnan kohteena olevasta objektista aktiiviseen ja kriittiseen toimijaan. Yhteisön ja seurakuntalaisen välisessä suhteessa on kyse vallasta ja valtautumisesta sekä dialogista tai sen puutteesta.

Petteri Repo

Kuluttajatutkimuskeskus, Kaikukatu 3, 00530 Helsinki

p. +358 400 737 968, petteri.repo@ncrc.fi

Kuluttajat ennakoijina

Tulevaisuutta luodetaan ja suunnitellaan ennakkoinnin kautta. Yleensä ennakkointihankkeissa keskitytään asiantuntijoiden näkemyksiin.

Olemme Kuluttajatutkimuskeskuksessa osallistaneet kuluttajia ennakkointiin hankkeessa, jossa tunnistetaan ja arvioidaan megatrendejä. Megatrendillä tarkoitetaan ilmiötä, jolla uskotaan jo toteutuneen kehityksen perusteella olevan tunnistettava ja tulevaisuudessa jatkuva suunta.

Esityksessä käsitellään neljää kulutuksen megatrendiä, jotka liittyvät kulutusyhteiskunnan kasvuun, kodin yksilöllistymiseen, ostovoiman kasvuun ja kulutuksen vaikutusten rajoittamiseen. Kuluttajat osallistuvat ennakkointiin arvioimalla megatrendeistä johdettuja väitteitä.

Kuluttajien arvioita myös verrataan asiantuntijoiden arvioihin. Lisäksi pohditaan, miksi ennakkointihankkeissa halutaan usein osallistaa juuri kuluttajia esimerkiksi kansalaisten tai työntekijöiden sijaan.

XIII SUOMALAISEN KANSALAI SYHTEISKUNNAN ERITYISPIIRTEET

Riitta Hanifi

00022 Tilastokeskus, p. 09 17341, riitta.hanifi@tilastokeskus.fi

Kulttuuri- ja yhdistystoimintaan osallistuminen ja luottamus

Esityksessä tarkastellaan yhdistystoimintaa ja kulttuuritapahtumiin osallistumista ja niiden yhteyttä luottamukseen Suomessa.

Yhdistysaktiivisuutta on totuttu pitämään demokratialle keskeisenä asiana. Yhdistysten on katsottu yhtäältä sitovan jäseniään yhteiskunnan arvomaailmaan, toisaalta kasvattavan heissä demokratian edellyttämiä valmiuksia. Kulttuuritilaisuuksissa käymistä on pidetty osana modernin yhteiskunnan kansalaistaitoja. Kulttuuritilaisuuksiin osallistumisen yhteyttä luottamukseen ei ole Suomessa juuri tutkittu.

Tilastokeskuksen vuoden 2002 vapaa-aikatutkimus tarjoaa mahdollisuuden tutkia erityyppisiä osallistumisen muotoja ja luottamusta. Vapaa-aikatutkimus on noin kerran kymmenessä vuodessa tehtävä, koko maata edustava haastattelututkimus, joka tarjoaa vertailutietoja 1980-luvulta lähtien.

Tutkimuksessa selvitettiin osallistumista jonkin yhdistyksen tai muun ryhmän toimintaan sekä kulttuuritilaisuuksissa käymistä. Aineistosta määriteltiin myös kulttuuri- ja yhdistysaktiivit, joita molempia oli noin 10 prosenttia väestöstä.

Luottamuksella ja osallistumisella näyttää olevan yhteyttä keskenään. Sekä kulttuuri- että yhdistysaktiiveilla voidaan sanoa olevan yleistynyttä luottamusta enemmän kuin väestöllä keskimäärin, ja kulttuuri- ja yhdistysaktiivit myös osallistuvat erityyppisiin vapaamuotoisiin kansalaisaktiviteetteihin, kuten mielenosoituksiin tai lehtien yleisönosastoon kirjoittamiseen, enemmän kuin koko väestö. Osallistumisen muodoissa oli yhdistys- ja kulttuuriaktiivien välillä hieman eroa. Sen sijaan ne jotka eivät osallistu yhdistys- eivätkä kulttuuritoimintaan, luottavat muuta väestöä vähemmän muihin ihmisiin ja valtiovaltaan. Tosin luottamukseen (ja sen puutteeseen) ja osallistumiseen (osallistumattomuuteen) vaikuttavat tekijät sekä niiden syy- ja seuraussuhteet ovat monimutkaisia ja tarvitsevat lisätutkimusta.

(Huom. Kankainen ja Siisiäinen - Suomalaisen yhdistystoiminnan erityispiirteet –abstrati tähän väliin!)

Matti Pesola

Humanistinen ammattikorkeakoulu, Karstuntie 537, 08450 Lohja
p. 0400 349 258, matti.pesola@humak.fi

Ovatko vieraantuminen ja anomia suomalaisen kansalaisyhteiskunnan erityispiirteitä?

Eettinen ja moraalinen hämmennys liitetään länsimaiseen postmoderniin aikaan, mutta muissakaan kulttuureissa moraaliset kysymykset eivät ole yksiselitteisiä. Individualismia korostavassa postmodernissa ajattelumallissa yksilön eettisyys ei vaadi omaa näkökantaa laajempaa katsantoa eikä yleisen hyväksynnän tavoittelua. Yhteisöllisyyden kokemus ja mahdollisuus on samalla heikentynyt.

Tämä saattaa johtaa siihen, että yksilöt kokevat välinpitämättömyyden ja epävarmuuden tunteita eli ovat vieraantuneita. Tämä epävarmuus voi johtua siitä, ettei yhteisö ole pystynyt tarjoamaan arvoja, normeja, rooleja tai tilanteenmäärittelyä yksilölle tai siitä, ettei yksilö jostain syystä ole pystynyt sisäistämään niitä. On sanottu, että vieraantuneet ovat passiivisesti tyytymättömiä.

Vieraantuminen kuvaa yksilön tilaa, mutta anomia yhteiskunnan ja yhteisön tilaa. Anominen yhteisö ei pysty tarjoamaan normeja ja käyttökelpoista normistoa elämän vaihtelevia tilanteita varten. Näin voi olla asianlaita erityisesti yhteiskunnan ollessa muutoksessa tai peräti murroksessa. Anomia aiheuttaa erilaisia mukautumismekanismeja, jotka toisinaan johtavat poikkeavaan käyttäytymiseen. Sosiologi Robert K. Mertonin mukaan yhteiskunnassa yleensä vallitsee kulttuurin hyväksymiä päämääriä ja myös normatiivisesti säänneltyjä keinoja päämäärien saavuttamiseksi. Jos päämäärät asetetaan siten, että ne ovat vaikeasti saavutettavissa hyväksytyjen keinojen avulla, vallitsee Mertonin mukaan anominen tila. Esimerkiksi ulkoisen menestyksen arvostus ja tavoittelu, jota suuri osa kansasta ei voi saavuttaa, synnyttää helposti anomisia tiloja.

Merton korosti, että sosiaalisen elämän normistoissa ja ihmisten sosiaalisen elämän kuvitelmissa on aina epävarmuutta, ristiriitaisia normeja ja ristiriitaisia rooliodotuksia, mikä ilmenee sosiologisena ambivalenssina. Nähdäkseen suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa vallitsee nykyään jonkinlainen anominen tila, mikä ilmenee nuorten henkisenä pahoinvointina. Olivatko esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmaajat kokeneet elämänsä tarkoituksettomaksi ja sitä myöten kohdanneet vieraantumisen äärimuodon?

Veli-Matti Salminen

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto
Puh. 014 260 2938, vmsalmi@jyu.fi

Paikallinen kansalaisyhteiskunta: yhdistysten ja yhdistystoimijoiden verkostot keskisuomalaisella paikkakunnalla

Perehdyn esityksessäni siihen, miten yhdistysten toiminta ja yhdistysaktiivisuus näyttäytyy verkostojen näkökulmasta, kun rajattuna paikallisena ympäristönä on pieni keskisuomalainen paikkakunta. Tarkastelen yhtäältä paikallisten yhdistysten muodostamia verkostoja toisiinsa sekä kunnallisen hallinnon organisaatioihin (aineistona keväällä 2008 toteutettu yhdistyskysely) ja toisaalta erilaisissa yhdistyksissä jäsenenä olevien paikkakunnan asukkaiden informaaleja verkostoja (aineistona vuonna 2006 kerätty, kolmen ikäryhmän resursseja kartoittava kysely).

Epämuodollisten verkostojen tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat esimerkiksi perheen, suvun, ystävien ja tuttavien muodostamat verkostot siltä osin kuin niiden kautta on mahdollisuus saada erilaisia resursseja tai saavuttaa muita hyötyjä. Kyseinen menetelmä perustuu sosiaalisen pääoman tutkimusperinteeseen, jossa keskitytään yksilöiden sosiaalisista suhteista tavoittelemiin ja saavuttamiin hyötyihin (Gaag & Snijders 2004; 2005).

Esityksen yhtenä lähtökohtana on kansainvälisissä vertailuissa havaittu suomalaisten sosiaalisen pääoman kiinnittyminen leimallisesti enemmän formaaleihin verkostoihin (kuten rekisteröityihin yhdistyksiin) kuin esimerkiksi lähipiiriin, esimerkiksi naapurien, työtovereiden tai ystävien verkostoihin. Tarkoitukseni on analysoida näiden kahden sosiaalisen pääoman osa-alueen yhteen nivoutumista tai eriytyneisyyttä ja tuoda lisäksi paikallisen esimerkin avulla keskusteluun verkostojen mahdollinen merkitys paikallisuuden tuottamisessa ja paikallisessa kiinnittymisessä. Tässä tarkastelussa huomioidaan myös toimijoiden taloudelliset, kulttuuriset ja muut sosiaaliset resurssit.

Hanna Salomäki

Sosiologian jatko-opiskelija

**Jyväskylän yliopisto/ Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Kirkon tutkimuskeskus,
PL 239, 33101 TAMPERE, p. 050 3748 654, hanna.salomaki@evl.fi**

Herätysliikkeiden organisaationaalinen vahvuus

Sosiaaliin liikkeisiin ja yhdistyksiin kuulumisen on kuvattu 2000-luvulla olevan aikaisempaa heikompaa. Institutionaalisen sitoutumisen sijaan yksilöt sitoutuvat nykyään kevyemmin ja määräaikaistemmin kuin aikaisemmin ja sukuloivat eri liikkeiden välillä. Monet järjestöt ovatkin kärsineet huomattavasta jäsenkadosta. Päteekö tämä havainto myös uskonnollisiin liikkeisiin?

Suomalaiset herätysliikkeet kokoavat edelleen kesäjuhliinsa kymmeniä tuhansia osallistujia ja myös niiden säännöllisessä toiminnassa on mukana huomattava määrä suomalaisia. Vuosittaiseen kesätahtumaan osallistuminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita jatkuvaa sitoutumista liikkeen toimintaan tai jäsenyyttä herätysliikkeen yhdistyksessä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan herätysliikkeiden organisaatiota ja niiden kykyä tavoittaa ja sitouttaa osallistujia toimintaansa.

Paperi tarkastelee viittä suomalaista herätysliikettä: vanhoillislestadiolaisuutta, Rauhan Sana -lestadiolaisuutta, evankelisuutta, herännäisyyttä sekä uudempaa Nokia Missio -liikettä, joka irtautui kirkosta omaksi kirkkokunnakseen. Tutkimuksessa selvitetään näiden liikkeiden kesäjuhlaosallistujien sitoutumista herätysliikeorganisaatioon. Tämä ilmenee esimerkiksi jäsenyytenä, liikkeen äänenkannattajan tilaamisena, opetuksen ja perinteen tuntemisena sekä aktiivisuutena liikkeen toiminnassa. Lisäksi pohditaan sitä, missä määrin johonkin herätysliikkeeseen kuulumisen vielä nykyään rajoittaa toisen liikkeen toimintaan osallistumista.

Paperi kytkeytyy Kirkon tutkimuskeskuksessa meneillään olevaan laajempaan kokonaisuuteen, jossa selvitetään suomalaisten sitoutumista herätysliikkeisiin 2000-luvulla. Siinä on kerätty miltei 4000 henkilön aineisto herätysliikkeiden kesäjuhilla. Laajemmassa hankkeessa on mukana yhdeksän eri herätysliikejärjestöä.

Leo Stranius

Tampereen yliopisto, puh. 040 754 7371, leo.stranius@uta.fi

Epämuodollinen kansalaistoiminta

Esitykseni käsittelee oikeusministeriölle tehtävää taustaselvitystä, jonka tarkoituksena on keskittyä epämuodolliseen kansalaistoimintaan. Epämuodollisella kansalaistoiminnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä ihmisten yhteiskunnallista toimintaa, joka ei kanavoidu virallisten puolueiden tai vaalien eikä toisaalta myöskään rekisteröityneiden yhdistysten tai virallisten järjestöjen nimissä tapahtuvaksi vaikuttamistyöksi.

Paperissa tarkastellaan järjestötoiminnan haasteita muutamien aiempien tutkimusten valossa sekä kansalaistoiminnan muutosta yksilökeskeisempään suuntaan. Identiteetit muuttuvat ja kollektiivinen toiminta korvautuu projekteilla. Yhteisöllisyyden perinteinen luonne on murenemassa ja tilalle on tulossa verkottunut yksilöllisyys. Verkostoyhteiskunnassa yhteiskunnallisten liikkeiden keskeinen infrastruktuuri on internet.

Kansalaisaktivismia ja yhteiskunnallisia liikkeitä koskevissa tutkimuksissa on osoitettu, että myöhäismodernissa yhteiskunnassa organisoituneen ja järjestöllisen vaikuttamisen rinnalle on noussut yhä keskeisemmäksi arkielämän politiikka. Uusia poliittisen vaikuttamisen muotoja yhdistää se, että ohjat otetaan omiin käsiin sen sijaan, että luotettaisiin suurten kollektiivien toimintaan. Kansalaisyhteiskunnan tasolla tämä nostaa keskeisiksi ulottuvuuksiksi esimerkiksi yhteiskunnallisuuden ja henkilökohtaisuuden, pitkäjänteisyyden ja projektimaisuuden, asiantuntijuuden ja performatiivisuuden sekä hallintokeskeisyyden ja autonomisuuden väliset jännitteet.

Selvityksessä käyn läpi muutamia kiinnostavia esimerkkejä epämuodollisesta kansalaistoiminnasta. Olen nostanut erityiseen tarkasteluun viisi eri tapausta (talonvaltaus, Vapaa Helsinki, Tehotuotanto.net, Porkkanamafia ja Roska päivässä – liike). Aineistona toimii kustakin tapauksesta käytössä oleva kirjallinen materiaali (verkko, kirjalliset aineistot, media-aineisto) sekä yhteensä 5-10 teemahaastattelua.

Eeva Snellman/Vapaan sivistystyön PD/Turun yliopisto

Vapaudentie 10, 96100 Rovaniemi, p. 050 340 7600, eeva.snellman@ulapland.fi

Valtakunnallinen kansalaisyhteiskunnan tutkimus- ja kehittämisseminaari 5.-6.2.2009 Jyväskylässä

Jälleenrakennus -Suomessa syntynyt lapsi kasvoi agraariyhteiskunnan murroksessa, useasti jo kaupungeissa, teollisuuslaitosten savupiippujen katveessa. Suuret savotat olivat ohi, mutta jätkät uittivat edelleen tukkeja ympäri maata sijoitettuihin selluloosa- ja paperitehtaisiin samanaikaisesti, kun suomalaisen muotoilun voittokulku eteni kansainväliseksi Finnish design – käsitteeksi. Legendoiksi maailmalla muuttuivat Marimekko, Vuokko sekä Antti Nurmesniemi, Alvar Aalto, Yrjö Kukkapuro jne. Erityismaininnan ansaitsee Kaj Franck: hänen suunnittelemiinsa lasihin pakattiin päivittäiselintarvikkeita, esimerkiksi sinappia ja sulatejuustoa, sillä ajatuksella, että vähävarainenkin voi vähitellen saada keittiöönsä kauniita arkiastioita. Suomalaisilla muotoilijoilla kautta linjan tuntui olevan kasvatuspoliittinen kutsumus tehdä arjen kauneus kaikille mahdolliseksi. ”Räjäyttäkää astiastot” villitsi Kaj Franck uhmaten vaanivaa modernin poroporvarillisuutta ja Alvar Aalto otti kantaa mauttomuuteen kivittämällä mainosneonvaloja Säynätsalossa.

Suomalainen metsäteollisuus on jäänyt globaalissa kilpailussa jalkoihin ja kriisiytynyt 2000-luvulle tultaessa. EU-Suomesta on tullut luovaan talouteen uskova strategioiden, tietokoneiden - ja verkostojen kansalaisyhteiskunta. Nousevalla matkailualalla puhaltavat uudet tuulet, myös siellä joudutaan ilmastonmuutoksesta johtuen etsimään vähemmän luontoa kuormittavia elämäntapoja. Kestävän kehityksen ihanteiden edellytetään vakiintuvan vähitellen juhlapuheiden tasolta arjen käytännöiksi. Mihin suuntaan matkailua kehitetään? Tämä on merkittävä lähitulevaisuuden käytännön kysymys.

Reilun matkailun henkeen kuuluu paikalliskulttuurien vahva läsnäolo. Kaupungistuvalla maaseudulla paikalliskulttuurin juuret ovat vahvasti maassa kiinni, pienviljelyssä ja metsätaloudessa. Vanha muuttuu uudeksi. Miten paikallisen kulttuurihistorian pohjalle rakennetaan matkailupalvelutuotteita maaseudulle? – vapaaehtoistyötä vai liiketoimintaa tai jotain siltä väliltä? Alustuksessani kerron Jätjän tie ja Aalto-reitti – konseptista, jossa kehitetään yhteistoiminnallista liiketoimintaa paikallisasukkaiden ja matkailuyrittäjien välille.

